НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ СТАТИСТИКИ, ОБЛІКУ ТА АУДИТУ

Фінансово-економічний факультет

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Спеціальність 072 – «Фінанси, банківська справа та страхування»

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА
на тему:

«Страхування майнових ризиків підприємства»

Кваліфікаційна робота бакалавра містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Студент групи Ф-20.04/1 _____ (підпис) Луцик Іван Васильович

Науковий керівник _____ (підпис) к.е.н., доцент Богріновцева Л.М.

Робота допущена до захисту _____ (підпис) д.е.н., професор Бондарук Т.Г.

Київ 2024

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ СТАТИСТИКИ, ОБЛІКУ ТА АУДИТУ

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА ФІНАНСІВ, БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ ТА СТРАХУВАННЯ

Освітній ступінь – ***бакалавр***
Галузь знань - ***07 «Управління та адміністрування»***
Спеціальність – ***072 «Фінанси, банківська справа та страхування»***
Освітньо-професійна програма – ***«Фінанси, банківська справа та страхування»***

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
д.е.н., проф. Т.Г. Бондарук
_____
«18» жовтня 2023 р.

З А В Д А Н Н Я
на кваліфікаційну роботу бакалавра
Луцику Івану Васильовичу

1. Тема роботи: Страхування майнових ризиків підприємства
керівник роботи: к.е.н., доцент Богріновцева Л.М.
затверджена наказом по Академії від «18» жовтня 2023 р. № 385/1

2. Термін здачі студентом закінченої роботи 5 червня 2024 р.

3. Вихідні дані роботи: офіційні дані НБУ, Державної служби статистики України, законодавчі та нормативно-правові акти, наукові розробки вітчизняних і зарубіжних науковців, а також наукові факти і статистичні дані, що відображають діяльність у сфері страхування майнових ризиків підприємства..

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які належить зробити):
1) теоретичні аспекти страхування майнових ризиків підприємства;
2) аналіз сучасного стану страхування майнових ризиків підприємства;
3) напрями оптимізації страхування майнових ризиків підприємства.

5. Перелік графічного матеріалу: схеми, діаграми, таблиці.

6. Дата видачі завдання 27 жовтня 2023 р.

Керівник _____
(підпис)

Завдання прийняв до виконання _____
(підпис)

Календарний план

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Відмітка про виконання
1.	Затвердження теми і наукового керівника кваліфікаційної роботи бакалавра на засіданні кафедри	18.10.2023	Виконано
2.	Опрацювання першоджерел по темі роботи	01.11.2023	Виконано
3.	Розробка плану роботи, методики та інструментарію досліджень	13.11.2023	Виконано
4.	Проведення економічних досліджень та їх аналіз	04.12.2023	Виконано
5.	Написання вступу до роботи	25.12.2023	Виконано
6.	Написання першого розділу роботи	22.01.2024	Виконано
7.	Написання другого розділу роботи	26.02.2024	Виконано
8.	Написання третього розділу роботи	25.03.2024	Виконано
9.	Написання висновків та пропозицій, оформлення роботи	22.04.2024	Виконано
10.	Подача першого варіанту роботи на кафедру	01.05.2024	Виконано
11.	Доопрацювання роботи згідно з зауваженнями керівника	20.05.2024	Виконано
12.	Попередній захист роботи	03.06.2024	Виконано

Студент_____ _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи_____ к.е.н., доцент Богріновцева Л.М.
(підпис) (прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП..... 5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СТРАХУВАННЯ МАЙНОВИХ РИЗИКІВ ПІДПРИЄМСТВА.....8
1.1. Сутність страхування майнових ризиків підприємства та його законодавче регулювання..... 8
1.2. Класифікація майнових ризиків підприємства з метою їх страхування……21
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ СТРАХУВАННЯ МАЙНОВИХ РИЗИКІВ ПІДПРИЄМСТВА..... 31
2.1. Аналіз структури та динаміки страхового ринку у контексті страхування майнових ризиків підприємства.....31
2.2. Методи оцінювання майнових ризиків підприємства у страховій діяльності..... 38
2.3. Стратегічне значення страхування майнових ризиків для фінансової стійкості підприємств 41
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ СТРАХУВАННЯ МАЙНОВИХ РИЗИКІВ ПІДПРИЄМСТВА..... 50
3.1. Проблемні аспекти у практиці страхування майнових ризиків підприємства..... 50
3.2. Шляхи вдосконалення страхування майнових ризиків підприємств..... 56
ВИСНОВКИ..... 64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ..... 66

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасний бізнес у всьому світі зіштовхується з великою кількістю ризиків, які можуть негативно вплинути на його стабільність та ефективність. Особливо це стосується майнових ризиків, які охоплюють потенційні загрози для активів підприємства, такі як катастрофи, крадіжки, пошкодження або знищення майна. В контексті глобалізації та збільшення частоти і сили непередбачуваних подій, таких як економічні кризи, політичні конфлікти, а також природні катастрофи, значення страхування майнових ризиків підприємств значно зростає. Страхування майнових ризиків підприємств стає не тільки інструментом захисту від фінансових втрат, а й важливою частиною стратегічного планування стабільності підприємств, забезпечуючи їхню здатність відновити діяльність після можливих надзвичайних ситуацій.

В умовах, коли українська економіка продовжує інтегруватися в світовий економічний простір, підприємства все більше стикаються з необхідністю управління ризиками на високому рівні. Страхування майнових ризиків в Україні є одним із ключових механізмів мінімізації потенційних економічних втрат, сприяє підвищенню кредитного рейтингу підприємства, а також забезпечує більшу впевненість інвесторів і партнерів в його фінансовій стабільності. Це особливо важливо в часи, коли фінансові ринки володіють високою волатильністю, а страхові виплати можуть стати надійним інструментом для відшкодування збитків, запобігаючи кризовим явищам в економіці країни.

Ступінь розробленості проблеми. Проблематика страхування майнових ризиків підприємств займає значне місце у наукових та практичних дослідженнях з фінансів, економіки та управління ризиками. Це питання досліджують як у міжнародному, так і в національному контексті, особливо в країнах із перехідною економікою, де процеси модернізації страхового ринку є особливо актуальними. Значний внесок у дослідження фундаментальних питань теорії та практики страхування майнових ризиків підприємств зробили такі вчені, як

В.Д. Базилевич, О.Д. Вовчак, О.С. Бойко, Т.В. Петрушина, Т.А. Говорушко, С.О. Рубан, В.С. Ручкіна та інші. Незважаючи на значний внесок багатьох учених, питання розвитку страхування майнових ризиків підприємств, особливо в умовах сьогодення, заслуговують подальшої уваги.

Метою кваліфікаційної роботи бакалавра є дослідження теоретичних і практичних аспектів страхування майнових ризиків підприємства та розробка, на цій основі, рекомендацій щодо вдосконалення процесів страхування майнових ризиків підприємств в Україні.

Відповідно до визначеної мети, головним **завданнями кваліфікаційної роботи бакалавра** є наступні:

- дослідити сутність страхування майнових ризиків підприємства та його законодавче регулювання;
- охарактеризувати класифікацію майнових ризиків підприємства з метою їх страхування;
- проаналізувати структуру та динаміку страхового ринку у контексті страхування майнових ризиків підприємства;
- вивчити методи оцінювання майнових ризиків підприємства у страховій діяльності;
- оцінити стратегічне значення страхування майнових ризиків для фінансової стійкості підприємств;
- діагностувати проблемні аспекти у практиці страхування майнових ризиків підприємства;
- визначити шляхи вдосконалення страхування майнових ризиків підприємств.

Об’єктом дослідження є економічні відносини, що виникають між суб’єктами страхового ринку при здійсненні майнового страхування.

Предметом дослідження є страхування майнових ризиків підприємства.

Методи дослідження. Для досягнення мети та вирішення поставлених завдань у кваліфікаційній роботі були використані наступні методи дослідження: *метод порівняння* – використання цього методу дозволить оцінити ефективність

різних практик страхування, які застосовуються на підприємствах, та порівняти різні підходи до страхування в Україні та інших країнах; *аналітичний метод* – цей метод дозволить провести детальний аналіз наукової літератури, законодавчих актів, а також аналізувати статистичні дані страхового ринку. Він є ключовим для вивчення теоретичних основ та визначення поточного стану страхування майнових ризиків; *моделювання* – для розробки і прогнозування ефективних стратегій страхування майнових ризиків.

Практичне значення кваліфікаційної роботи полягає у можливості застосування отриманих результатів для покращення процесів страхування майнових ризиків на підприємствах в Україні. Результати дослідження допоможуть підприємствам визначити оптимальні стратегії страхування, що сприятиме зменшенню фінансових втрат у випадку настання страхових випадків. Крім того, рекомендації, розроблені на основі аналізу страхового ринку та законодавчої бази, можуть бути використані для удосконалення відповідних нормативно-правових актів, спрямованих на регулювання страхової діяльності в Україні. Також результати дослідження мають важливе значення для розробки методів оцінки та класифікації ризиків, що дозволяє підприємствам ефективніше управляти своїми страховими портфелями.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота бакалавра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел з 45 найменувань. Загальний обсяг роботи становить 69 сторінок, який містить 6 таблиць і 10 рисунків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СТРАХУВАННЯ МАЙНОВИХ РИЗИКІВ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність страхування майнових ризиків підприємства та його законодавче регулювання

Важливість страхування майнових ризиків полягає в тому, що воно є одним із ключових елементів комплексної системи управління ризиками для підприємств та приватних осіб. Забезпечуючи фінансовий захист від потенційних втрат, воно дозволяє економічним суб'єктам зосереджуватися на своїх основних завданнях, сприяючи стабільності та розвитку економіки в цілому.

Страхування майнових ризиків – це комплекс фінансових та організаційних заходів, спрямованих на захист майнових інтересів фізичних і юридичних осіб у разі настання ризикових подій, що призводять до повної або часткової втрати майна. Воно базується на законодавчих нормах та правилах страхування, які регулюють відносини між страховиком і страхувальником, визначають права та обов'язки обох сторін, обсяг відповідальності, умови та порядок виплати страхового відшкодування[4].

Страхування майнових ризиків передбачає компенсацію збитків, пов'язаних із загрозами або шкодою, які спричиняють фізичне чи юридичне знищення, пошкодження або втрата майна підприємств і громадян. До таких ризиків належать природні лиха (пожежі, повені, бурі, землетруси), техногенні катастрофи (вибухи, аварії на виробництві), крадіжки, зловмисне пошкодження майна (вандалізм, підпали), а також інші події, які можуть зумовити значні фінансові збитки [4].

Страхування майнових ризиків важливе з декількох причин:

1. Фінансова стабільність: страхове відшкодування дозволяє підприємствам і фізичним особам відновити своє майно та уникнути банкрутства або істотного зниження добробуту через непередбачені події.

2. Управління ризиками: дає можливість проаналізувати та мінімізувати ризики заздалегідь, створивши певну систему безпеки та захисту.

3. Інвестиційна привабливість: підприємства з адекватним страхуванням майна мають вищий рівень інвестиційної привабливості через свою стабільність та передбачуваність.

Страховики пропонують різноманітні види страхування майнових ризиків, адаптовані до конкретних об'єктів страхування [9, с.8]:

- Страхування нерухомого майна: захист житлових будинків, комерційних об'єктів, виробничих споруд від стихійних лих, пожеж та інших ризиків.
- Страхування рухомого майна: охоплює транспортні засоби, обладнання, товарно-матеріальні цінності та інші активи.
- Страхування бізнес-перерви: відшкодування втрат від простою підприємства внаслідок пошкодження майна.

Крім того, до специфічних напрямків страхування майнових ризиків відносять:

- Аграрне страхування: спрямоване на захист врожаю та сільськогосподарської техніки від природних ризиків.
- Страхування будівельно-монтажних робіт: страхує об'єкти на стадії будівництва та пов'язані з ними ризики.

Історичний розвиток системи страхування майна розглядається науковцями як процес поступового вдосконалення принципів, форм та методів управління майновими ризиками. У науковій літературі, наприклад у роботах Ковальчука та інших, це питання розглядається з точки зору соціально-економічного розвитку та еволюції потреб у захисті майнових інтересів.

Як зазначає Панчук Д.В., розвиток системи страхування майна у загальному сенсі проходить через кілька ключових стадій [16, с.103]:

1. Перші форми страхування: Вони виникли у вигляді морських страховок ще в давнину, що дозволяло купцям об'єднувати ресурси та розподіляти ризики під час подорожей морем.

2. Формування взаємних товариств: За даними Задорожного (2019), середньовічні ремісничі гільдії й перші страхові товариства взаємного страхування надавали захист від втрат через пожежі, пограбування та інші ризики.

3. Комерційне страхування: Протягом XVII-XVIII століть сформувалися перші комерційні страхові компанії, які працювали на основі приватного капіталу. Задорожний зазначає, що цей період став переломним, коли страхування майна стало впорядкованим та систематизованим.

4. Інституціоналізація страхування: З індустріалізацією та розвитком фінансових ринків у XIX столітті страхування майна стало більш формалізованим, що вимагало участі державних органів у контролі та регулюванні страхових операцій.

5. Сучасний період: За словами Гончарової (2020), сучасна система страхування майна відображає глобальні тенденції в управлінні ризиками, що включають стандартизацію та інновації, спрямовані на підвищення прозорості, ефективності й надійності страхових послуг. Зокрема, страховики активно впроваджують нові технології для вдосконалення актуальних моделей та інструментів оцінки ризиків.

У теоретичному сенсі система страхування майна розвивається за кількома основними напрямами:

- Еволюція моделей страхування: Від спільного розподілу ризиків до багаторівневих схем перестрахування та взаємодії з державними фондами.
- Розширення охоплення ризиків: Включення ризиків техногенних аварій, природних катастроф, кібератак та ін.
- Регулювання: Впровадження регуляторних стандартів та інструментів для запобігання банкрутствам страхових компаній і забезпечення виконання зобов'язань перед страхувальниками.

Сьогодні теоретики, такі як Гончарова (2020) та Страхова (2016), підкреслюють необхідність комплексного підходу до управління ризиками та

адаптації страхових продуктів до нових викликів, зокрема змін клімату та підвищення рівня глобалізації економіки.

Страхування майнових ризиків – це комплексний процес, що регулюється принципами, які забезпечують ефективність його функціонування. Принципи формують нормативно-правову, фінансову та організаційну базу взаємодії між страховиком та страхувальником. Серед основних принципів страхування майнових ризиків виділяються наступні [33]:

1. Принцип найбільшого добросовісності (Uberrimae Fidei): Цей принцип вимагає, щоб обидві сторони страхового договору діяли чесно та надавали повну інформацію. Страхувальник має розкривати всі відомі обставини, що можуть вплинути на оцінку ризиків страховиком. Відмова від цього принципу призводить до анулювання договору або відмови у виплаті страхового відшкодування.

2. Принцип страхового інтересу (Insurable Interest): Страховий інтерес виникає, коли страхувальник відчуває матеріальну або фінансову зацікавленість у збереженні майна. Він повинен довести, що ризик настання збитків загрожує його інтересам. Без страхового інтересу договір страхування майнових ризиків є недійсним.

3. Принцип відшкодування (Indemnity): Цей принцип передбачає, що страхова виплата має компенсувати застрахованому тільки фактичні збитки, спричинені настанням страхового випадку. Це означає, що страхувальник не повинен отримувати прибуток із застрахованого ризику.

4. Принцип суброгації (Subrogation): Відповідно до цього принципу, після виплати страхового відшкодування страховик набуває права на позов до третьої сторони, яка відповідає за збитки. Суброгація дозволяє уникати подвійних виплат і знижує загальні витрати страхових компаній.

5. Принцип франшизи: Франшиза – це сума збитків, яку страхувальник повинен сплатити самостійно, перш ніж страховик почне відшкодовувати збитки. Вона сприяє зниженню кількості дрібних претензій та стимулює страхувальників відповідальніше ставитися до свого майна.

6. Принцип контрибуції (Contribution): Якщо один і той самий ризик застраховано в декількох страховиків, кожен із них сплачує лише свою частину збитків. Це запобігає повторній компенсації збитків та регулює взаємодію між страховиками.

7. Принцип максимальної відповідальності (Maximum Liability): Страховик обмежує свою відповідальність максимальною сумою, зазначеною в страховому договорі. Цей принцип гарантує, що страхові резерви будуть адекватно розподілені між застрахованими ризиками.

8. Принцип пропорційності (Proportionality): Відповідно до цього принципу, якщо майно застраховане на суму меншу, ніж його реальна вартість, відшкодування здійснюється пропорційно заявленій страховій сумі. Це спонукає страхувальників до точного оцінювання вартості свого майна.

Таблиця 1.1.

Основні принципи страхування майнових ризиків

Принцип	Опис
Добросовісність	Обидві сторони діють чесно та надають повну інформацію про ризики
Страховий інтерес	Застрахована особа має матеріальний або фінансовий інтерес в об'єкті страхування
Відшкодування	Виплата компенсує лише фактичні збитки
Суброгація	Страховик має право на позов до третьої сторони
Франшиза	Сума, яку страхувальник сплачує самостійно
Контрибуція	Кожен страховик відшкодовує лише свою частку збитків
Пропорційність	Відшкодування пропорційне заявленій страховій сумі

Джерело: складено автором за даними [5].

Ці принципи є основоположними в системі страхування майнових ризиків, забезпечуючи справедливість, прозорість та ефективність процесу. Вони не тільки регулюють взаємодію між страховиком і страхувальником, а й підтримують фінансову стабільність страхових компаній, дозволяючи їм надавати якісні послуги навіть у складних економічних умовах.

Потреба в страхуванні майнових ризиків формується під впливом багатьох факторів, що відображають специфіку діяльності підприємств та фізичних осіб у

сучасній економіці. Вона зумовлена як об'єктивними змінами в структурі ризиків, так і суб'єктивними чинниками, що визначають рівень обізнаності, сприйняття та готовності до управління ризиками. Насамперед на потребу у страхуванні майнових ризиків впливає рівень загроз для майна, що визначається індустріальним розвитком, урбанізацією, кліматичними змінами та підвищенням частоти техногенних катастроф. Зростання промислового виробництва і розбудова інфраструктури призводять до концентрації матеріальних активів на невеликій площі, що збільшує ризик значних втрат від стихійних лих, пожеж та аварій. Зміни клімату також збільшують частоту природних катастроф, зокрема ураганів, повеней, посух, що підвищує актуальність страхування як механізму компенсації збитків [27, с.107].

Техногенні ризики також відіграють важливу роль у формуванні попиту на страхові послуги. Сучасне виробництво базується на використанні складних технологій, хімічних речовин та важкого обладнання, що призводить до значних втрат у разі аварій. Крім того, високий рівень автоматизації виробничих процесів збільшує ризик втрат через кібератаки та комп'ютерні збої. У цьому контексті страховики розробляють спеціалізовані продукти, що дозволяють зменшити наслідки таких подій.

Юридичні аспекти також впливають на потребу у страхуванні майнових ризиків. Як зазначають Науменко та Гаврилюк (2020), розвиток законодавства у сфері страхування підвищує правову культуру бізнесу та громадян, стимулюючи їх захищати своє майно від можливих втрат. Зокрема, законодавче регулювання зобов'язує власників певного типу майна мати страхові поліси, що гарантує стабільність виплат у разі збитків. Такі норми особливо актуальні в галузях, пов'язаних з підвищеним рівнем небезпеки, як-от будівництво, транспорт та сільське господарство.

Фінансові фактори також значно впливають на попит на страхування майнових ризиків. Фінансова криза, інфляція та волатильність валют створюють ризик різкого зниження ліквідності бізнесу, ускладнюючи відновлення після збитків. У таких умовах страхування стає важливим інструментом фінансової

стабільності, допомагаючи підтримувати бізнес на плаву. Зростання фінансової грамотності населення та бізнесу також сприяє збільшенню попиту на страхові послуги, адже страхувальники стають більш обізнаними про потенційні загрози та можливості їх компенсації.

Психологічні фактори впливають на готовність громадян та бізнесу страхувати своє майно. Як зазначає Супрун А, страхувальники, які вже переживали втрати через стихійні лиха чи аварії, частіше обирають страхування для захисту від подібних подій у майбутньому. Проте рівень довіри до страховиків та їхня репутація також мають значення, оскільки негативний досвід може знизити бажання клієнтів користуватися послугами страхових компаній [33].

Отже, потреба в страхуванні майнових ризиків формується під впливом комплексу економічних, юридичних, фінансових та психологічних факторів, кожен з яких вносить свій внесок у загальну картину. Страхування є важливим інструментом управління ризиками, що дозволяє підприємствам і громадянам зберігати фінансову стабільність у непередбачуваних умовах сучасного світу.

Приклади типових майнових ризиків підприємств різняться залежно від галузі, масштабу та географічного розташування компанії. Проте можна виділити декілька загальних категорій, які зустрічаються найчастіше і впливають на фінансову стабільність бізнесу. Одним із таких типових ризиків є пожежі, які завдають значних збитків як малим, так і великим підприємствам. Пожежі можуть виникнути через коротке замикання в електропроводці, витоки легкозаймистих речовин, людський фактор або зовнішні причини. Наприклад, для підприємств хімічної промисловості пожежа може спричинити вибух, забруднення навколишнього середовища та масові пошкодження обладнання.

Іншим типовим майновим ризиком є природні катастрофи. Підприємства, розташовані в регіонах з підвищеною сейсмічною активністю або схильних до повеней, штормів чи ураганів, стикаються з потенційними збитками від руйнування будівель, втрати товарно-матеріальних цінностей, зупинки виробництва та ушкодження інфраструктури. Сільськогосподарські

підприємства особливо вразливі до природних катастроф, оскільки посуха, град чи заморозки можуть знищити врожай і звести нанівець сезонні зусилля.

Техногенні аварії також належать до категорії майнових ризиків, які можуть завдати серйозної шкоди. Вони включають вибухи, витоки шкідливих речовин, обвалення конструкцій, падіння промислового обладнання або вихід з ладу складних технічних систем. Наслідки таких аварій можуть призвести до руйнування будівель, забруднення навколишнього середовища, тимчасової зупинки виробничих процесів та тривалих юридичних суперечок щодо відшкодування збитків [26].

Крім того, крадіжки та зловмисне пошкодження майна також є типовими майновими ризиками для підприємств, особливо роздрібних магазинів, складів та офісів. Крадіжки можуть призвести до втрати цінних товарів, обладнання або конфіденційної інформації. Акти вандалізму можуть спричинити ушкодження вітрин, меблів, системи безпеки та інших компонентів, важливих для безперервного функціонування підприємства.

Ризик кібератак стає дедалі актуальнішим у сучасному цифровому світі. Підприємства зберігають у своїх системах великі обсяги даних про клієнтів, фінанси та бізнес-процеси, що робить їх потенційними цілями для хакерів. Кібератаки можуть призвести до зупинки виробничих процесів, втрати конфіденційної інформації, фінансових збитків та завдати шкоди репутації підприємства.

Законодавча база страхування майнових ризиків в Україні формує нормативне підґрунтя для регулювання взаємовідносин між страховиками та страхувальниками, встановлює основні принципи діяльності страхових компаній, визначає стандарти захисту прав клієнтів і впроваджує регуляторні норми для забезпечення стабільності страхового ринку. Ця база складається з низки законів та підзаконних актів, які розробляються і затверджуються на державному рівні, а також рекомендацій та правил, встановлених професійними об'єднаннями страховиків.

Основним нормативним актом, що регулює страхування в Україні, є Закон України «Про страхування», який визначає базові поняття, права та обов'язки учасників ринку, а також стандарти для організації та здійснення страхових операцій [28].

Цивільний кодекс України встановлює загальні положення, що регулюють зобов'язання за договорами страхування, і доповнює специфічні норми Закону «Про страхування». У кодексі визначено поняття страхових зобов'язань, умови, за яких вони можуть бути припинені або анульовані, а також передбачено підстави для врегулювання спорів між страховиком та страхувальником.

Національний банк України (НБУ) відповідає за нагляд та регулювання страхового ринку після реформи регуляторної системи. НБУ видає нормативні акти, що встановлюють правила діяльності страхових компаній:

- Ліцензування страховиків: вимоги щодо капіталу, прозорості структури власності та фінансової звітності.
- Страхові резерви: методика формування та використання резервів для забезпечення виплат страхувальникам.
- Фінансова звітність: стандарти звітування для забезпечення прозорості та достовірності інформації.

Законодавча база України поступово наближається до міжнародних стандартів, прийнятих у розвинутих страхових ринках. Зокрема, рекомендації Міжнародної асоціації органів нагляду за страхуванням (IAIS) допомагають вдосконалити систему регулювання. Це включає розробку єдиних правил оцінки платоспроможності, підвищення прозорості страхових компаній та захисту прав страхувальників.

Національний банк України активно впроваджує нові законодавчі ініціативи, спрямовані на гармонізацію нормативної бази страхування з європейськими стандартами. Зокрема, планується оновлення вимог до страхових компаній щодо капіталу та корпоративного управління, введення ризик-орієнтованого підходу до оцінки платоспроможності, удосконалення механізмів нагляду та захисту прав споживачів страхових послуг.

Отже, законодавча база страхування майнових ризиків в Україні є багаторівневою та постійно вдосконалюється з урахуванням специфіки ринку та міжнародних стандартів. Це сприяє забезпеченню прозорості та стабільності страхового ринку, а також захисту інтересів страхувальників і страховиків.

1. Закон України «Про страхування»: цей закон є ключовим нормативним актом, що регулює страхову діяльність в Україні. Він визначає поняття страхування, права та обов'язки страхових компаній і страхувальників, а також загальні правила функціонування страхового ринку. Закон встановлює вимоги до мінімального розміру статутного капіталу страховиків, формування страхових резервів, ліцензування та порядок укладення страхових договорів. Він розрізняє обов'язкові та добровільні види страхування, створюючи рамки для розвитку галузі.

2. Цивільний кодекс України: цивільний кодекс закріплює загальні норми та принципи щодо укладення договорів страхування. У ньому визначено права й обов'язки сторін за договором, правила врегулювання спорів та обґрунтування страхових відшкодувань. Кодекс також встановлює поняття страхового інтересу, франшизи, перестрахування та обмеження щодо страхового відшкодування.

3. Податковий кодекс України: цей документ регулює оподаткування страхових компаній, доходів від страхування та податкових пільг для деяких видів страхових продуктів. Податковий кодекс важливий для оцінки фінансових витрат страхувальників на майнові ризики та дозволяє страховим компаніям планувати свої податкові зобов'язання.

4. Нормативні акти Національного банку України (НБУ): після передачі наглядових функцій у сфері страхування до НБУ цей орган видає нормативні акти, які регулюють діяльність страховиків. Серед них:

- Ліцензійні умови: встановлюють вимоги до страхових компаній щодо мінімального капіталу, прозорості структури власності, ділової репутації керівників.
- Порядок формування страхових резервів: визначає методику створення резервів для виконання страховиками своїх зобов'язань перед клієнтами.

- Звітування: передбачає подання фінансової та актуальної звітності для підвищення прозорості діяльності страховиків.

Таким чином, в Україні існує розгалужена система нормативних актів, яка забезпечує регулювання та контроль страхового ринку, підвищуючи його надійність і прозорість, а також сприяє ефективному захисту інтересів страхувальників та страховиків у галузі майнового страхування.

Друга суттєва зміна пов'язана з оновленням вимог до формування страхових резервів. Відтепер страхові компанії повинні створювати резерви на основі актуальних оцінок і прогнозів, що дозволяє забезпечити точніший розрахунок необхідних коштів для покриття можливих збитків. Крім того, впроваджуються ризик-орієнтовані методи нагляду, які дозволяють виявляти та контролювати ризики, притаманні діяльності конкретної страхової компанії. Це створює умови для запобігання банкрутству окремих страховиків і підвищує надійність всього ринку.

Також відбулися зміни в оподаткуванні страхових операцій, що відображено у поправках до Податкового кодексу України. Державні органи намагаються збалансувати фіскальні інтереси із стимулюванням розвитку ринку страхування, зокрема майнових ризиків. Останніми роками введено деякі податкові пільги для страхових компаній та їхніх клієнтів, що сприяє збільшенню попиту на страхові продукти. Однак вплив податкових змін залишається неоднозначним, оскільки потребує узгодження із загальними макроекономічними умовами.

Додатково розроблено нормативні акти для гармонізації страхового законодавства України з міжнародними стандартами. Зокрема, оновлені вимоги до платоспроможності страховиків враховують рекомендації Міжнародної асоціації органів нагляду за страхуванням (IAIS) та європейських директив у рамках підготовки до впровадження стандартів Solvency II. Це має забезпечити кращу адаптацію українського ринку страхування майнових ризиків до міжнародних практик і сприяти залученню іноземних інвестицій у галузь [27].

Зміни в законодавстві також відображають актуальні виклики, що стоять перед страхуванням майнових ризиків, наприклад зростаючу загрозу кібератак. НБУ та інші регулятори вивчають можливість розширення законодавчої бази для захисту бізнесу від цього нового типу ризиків, що набуває все більшої ваги.

Загалом останні зміни в законодавстві спрямовані на зміцнення фінансової стабільності страхового ринку, підвищення прозорості та вдосконалення механізмів захисту страхувальників. Вони стимулюють адаптацію страховиків до нових вимог і потреб сучасного ринку, створюючи умови для розвитку страхування майнових ризиків в Україні.

Порівняння української законодавчої бази страхування майнових ризиків із практикою інших країн демонструє як схожі риси, так і суттєві відмінності в підходах до регулювання страхових ринків.

Європейська практика базується на стандартах Solvency II, які регулюють платоспроможність страхових компаній, систему ризик-менеджменту та розкриття фінансової інформації. Стандарти Solvency II спрямовані на встановлення ризик-орієнтованого підходу до оцінки капітальних вимог для забезпечення фінансової стійкості компаній. У порівнянні з Україною, де вимоги до резервів та капіталу встановлені законом «Про страхування», у ЄС стандарти враховують детальніший аналіз ризиків та економічного стану. Також європейське законодавство передбачає тісний контроль над діяльністю страховиків, включаючи регулярну перевірку моделей ризику.

У США регулювання страхування майнових ризиків реалізується на рівні штатів, кожен з яких має власні правила. Однак базові вимоги визначаються Національною асоціацією страхових комісарів (NAIC). У порівнянні з українським законодавством, регулювання в США спрямоване на високий рівень захисту страхувальників через обов'язкове ліцензування, вимоги до капіталу та суворий нагляд. Особливістю ринку є наявність окремих стандартів для спеціалізованих компаній, що дозволяє задовольнити потреби в специфічних видах страхування майна, як-от урагани, повені чи землетруси.

Японська система страхування майна має строгі вимоги до платоспроможності та дотримання стандартів управління ризиками. Японська практика наголошує на перестрахуванні та спільному управлінні катастрофічними ризиками. Законодавство передбачає підтримку державних страхових програм для захисту майна від природних катастроф, зокрема землетрусів і тайфунів. У порівнянні з Україною, законодавча база в Японії більше адаптована до місцевих загроз і має сильний державний контроль над виконанням зобов'язань [30].

- Платоспроможність: Українське законодавство зосереджене на традиційних стандартах платоспроможності, тоді як ЄС і США використовують ризик-орієнтовані підходи.
- Управління ризиками: Європейські та американські компанії підлягають ретельному контролю над системами управління ризиками, що обов'язково включає тестування моделей ризику.
- Роль держави: В Україні держава поступово передає контроль наглядовим органам, тоді як у Японії державні страхові програми мають сильнішу підтримку.
- Спеціалізація: Законодавство США дозволяє створювати спеціалізовані страхові продукти та компанії, які ефективніше обслуговують ринкові ніші.

Таким чином, типові майнові ризики охоплюють широке коло загроз – від природних і техногенних катастроф до крадіжок, кібератак та пожеж. Для підприємств їхня поява може означати значні збитки, втрату конкурентних переваг і навіть банкрутство, тому систематичне управління майновими ризиками є невід'ємною частиною фінансової стратегії будь-якого бізнесу. Порівняння української законодавчої бази з практикою інших країн виявляє необхідність подальшого вдосконалення стандартів управління ризиками, капітальних вимог та підвищення прозорості ринку. Водночас необхідно враховувати специфіку українського ринку, розробляючи інструменти для ефективного захисту майнових інтересів підприємств і громадян.

1.2. Класифікація майнових ризиків підприємства з метою їх страхування

Огляд класифікацій майнових ризиків є важливим кроком у розумінні механізмів страхування і управління цими ризиками на підприємствах. Класифікація дозволяє систематизувати різноманітні загрози для майна за їхніми ознаками, джерелами та масштабами впливу, що сприяє ефективнішому формуванню страхових продуктів і методів ризик-менеджменту. В науковій літературі та практиці виділяють кілька основних підходів до класифікації майнових ризиків, які поділяють ризики за різними критеріями.

За джерелом виникнення, цей підхід розглядає ризики з точки зору їхнього походження [1]:

1. Природні ризики: включають катастрофи природного походження – землетруси, повені, шторми, урагани, гради, засухи та інші кліматичні явища, що можуть спричинити пошкодження майна.

2. Техногенні ризики: пов’язані з аваріями на промислових об’єктах, вибухами, витоками небезпечних речовин, транспортними катастрофами.

3. Соціальні ризики: це ризики, спричинені людським фактором, такі як крадіжки, шахрайство, акти вандалізму та навмисні підпали.

Рис 1.1. допоможе систематизувати майнові ризики за їхнім походженням, що є важливим для розуміння механізмів їх виникнення та управління ними.

За рівнем впливу на підприємство

Цей критерій дозволяє розподілити ризики залежно від того, наскільки їхнє настання може вплинути на діяльність підприємства (рис. 1.1):

1. Критичні ризики: збитки від цих ризиків можуть призвести до серйозного порушення діяльності підприємства або банкрутства.

2. Середні ризики: їхній вплив може бути відчутним, але не призводить до повної зупинки операцій чи критичних фінансових втрат.

3. Незначні ризики: їхній вплив обмежений, і збитки від таких ризиків можуть бути легко компенсовані.

Рис. 1.1. Класифікація майнових ризиків за джерелом виникнення

Джерело: побудовано автором за даними [33].

Рис. 1.2. ілюструє вплив різних типів ризиків на діяльність підприємства, що допомагає визначити пріоритети в управлінні ризиками та плануванні страхування.

За можливістю передбачення та управління (рис. 1.3) – ця класифікація фокусується на тому, наскільки легко виявити та контролювати ризики:

1. Передбачувані ризики: можна виявити та оцінити наперед завдяки відомим факторам (наприклад, сезонні природні явища).

2. Непередбачувані ризики: настають без попередження (землетруси, технологічні аварії) або виникають унаслідок незначних подій (вибухи через дефекти обладнання).

Рис. 1.2. Класифікація майнових ризиків за рівнем впливу на підприємство

Джерело: побудовано автором за даними [31].

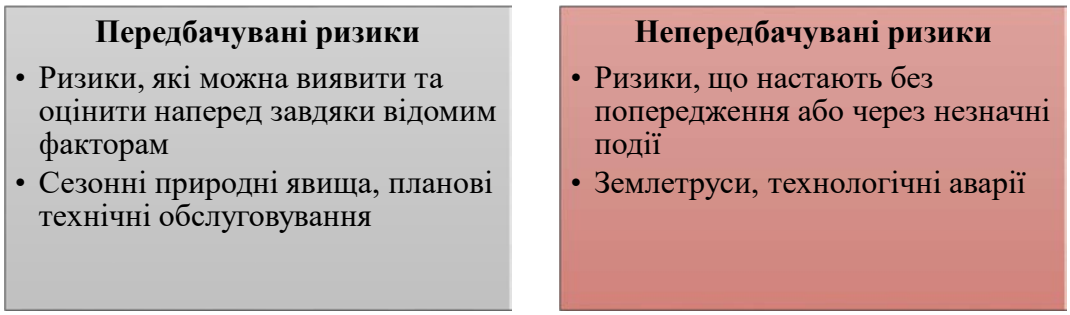

Рис. 1.3. Класифікація майнових ризиків за можливістю передбачення та управління

Джерело: побудовано автором за даними [31].

За видом страхового покриття - цей підхід використовується страховими компаніями для розробки страхових продуктів (рис. 1.4):

1. Страхування об’єктів нерухомості: житлові будинки, виробничі об’єкти, комерційна нерухомість.

2. Страхування рухомого майна: автомобілі, техніка, обладнання, товарно-матеріальні цінності.

3. Страхування виробничих перерв: захищає від збитків унаслідок простоїв виробництва через пошкодження майна.

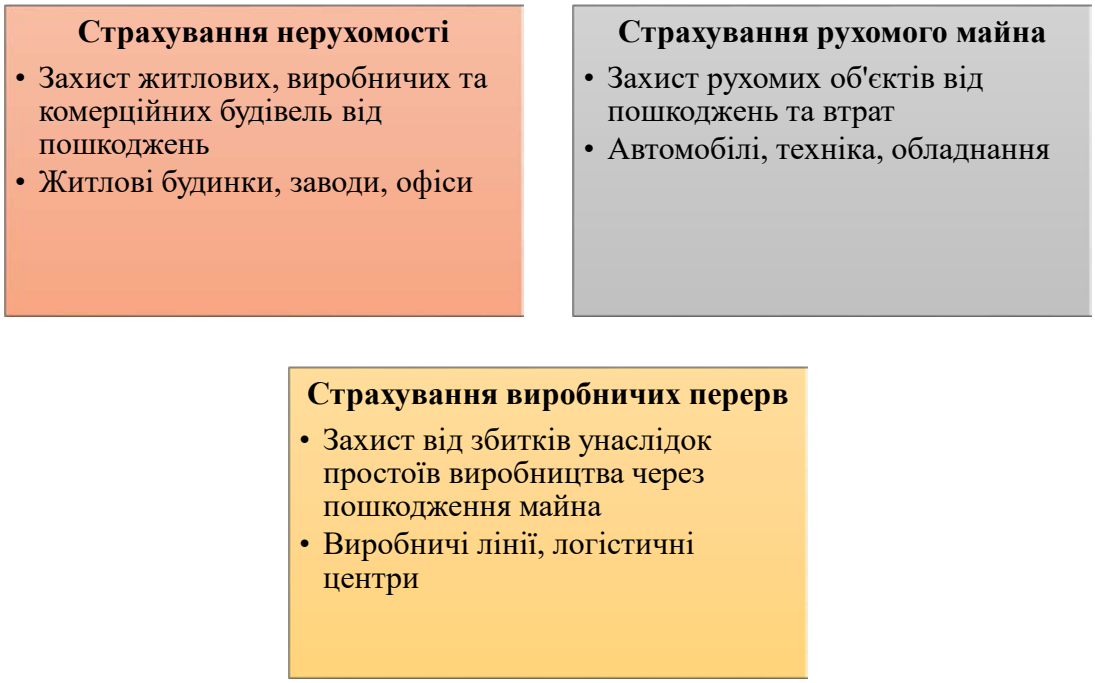

Рис. 1.4. Класифікація майнових ризиків за видом страхового покриття

Джерело: побудовано автором за даними [31].

За географічною ознакою (рис. 1.5) ця класифікація враховує вплив географічного розташування підприємства на ризик:

1. Локальні ризики: стосуються конкретних об’єктів або регіонів (пожежа на виробництві, затоплення окремого району).

2. Глобальні ризики: мають масштабний характер і впливають на цілий регіон або країну (великі землетруси, тривалі засухи, повені).

Рис. 1.5. Класифікація майнових ризиків за географічною ознакою та галузевою специфікою

Джерело: побудовано автором за даними [31].

Рис 1.5. класифікує ризики за географічною та галузевою ознаками, що дозволяє зрозуміти, як розташування підприємства та галузь його діяльності впливають на ризики.

За галузевою ознакою:

Розрізняють ризики, характерні для конкретних галузей економіки:

1. Промислові ризики: характерні для заводів, фабрик, видобувних підприємств (аварії, вихід обладнання з ладу, забруднення середовища).

2. Аграрні ризики: стосуються сільськогосподарської галузі (втрати врожаю, загибель худоби).

3. Комерційні ризики: пов’язані з торгівлею та наданням послуг (втрати товарів, пошкодження магазинів).

Кожна з перелічених класифікацій сприяє глибшому розумінню природи та масштабу загроз, що дозволяє підприємствам і страховим компаніям вибудувати більш ефективну стратегію управління ризиками. У комплексі вони створюють систему аналізу ризиків, яка може бути адаптована до конкретних умов та потреб бізнесу.

Групування ризиків за джерелом виникнення дозволяє чітко розмежувати фактори, що впливають на безпеку майна підприємства, і визначити механізми захисту від кожної групи ризиків. З точки зору економіста, таке групування допомагає оптимізувати страхові продукти та фінансові стратегії компанії.

1. Природні ризики

Ця група ризиків включає небезпеки, що виникають внаслідок кліматичних та геологічних явищ, які не залежать від людської діяльності:

- Кліматичні катастрофи: урагани, шторми, повені, град, снігопади та заморозки можуть знищити або пошкодити будівлі, техніку, сировину й готову продукцію. Сільське господарство страждає найбільше від цих ризиків.
- Геологічні явища: землетруси, вулканічна активність та зсуви ґрунту здатні завдати значних збитків інфраструктурі та комунікаціям, що може зупинити виробництво або торгівлю.

Економічне обґрунтування: ці ризики відзначаються великим масштабом збитків та важко передбачаються. Ефективне управління такими ризиками вимагає серйозного страхового покриття, з урахуванням географічної специфіки бізнесу.

2. Техногенні ризики

Виникають внаслідок промислової, транспортної чи іншої діяльності людини:

- Аварії на виробництві: вихід з ладу машин, технологічні порушення, витоки шкідливих речовин можуть спричинити вибухи, пожежі та масове забруднення навколишнього середовища.

- Транспортні катастрофи: аварії на транспортних шляхах або падіння повітряних суден можуть пошкодити або знищити товари й техніку, викликаючи тривалі перерви у поставках.

Економічне обґрунтування: ці ризики мають меншу територіальну прив'язку, але їхня частота та потенційна шкода для майна роблять необхідними превентивні заходи безпеки та ретельне страхування обладнання й персоналу [1].

3. Економічні ризики

Включають небезпеки, пов'язані з коливаннями ринкової кон'юнктури, фінансовою стабільністю та політикою регулювання:

- Коливання цін та попиту: можуть призвести до втрати вартості запасів, нестачі коштів для обслуговування кредитів або втрати ринків збуту.
- Банкрутство постачальників чи клієнтів: ризик неплатоспроможності контрагентів здатний спричинити касові розриви та скоротити обсяги виробництва.

Економічне обґрунтування: економічні ризики є фундаментальними для бізнесу, оскільки вони напряму впливають на платоспроможність та можливість здійснення капіталовкладень. Страхування від таких ризиків часто поєднується з фінансовими інструментами хеджування та диверсифікації інвестицій [1].

4. Правові ризики:

Пов'язані з порушенням законодавства, зміною нормативних актів або зловживаннями у юридичній сфері:

- Регуляторні зміни: введення нових податків, обмежень на імпорт чи експорт, ліцензування можуть вимагати переоснащення або зміни ринкових стратегій.
- Судові суперечки: можуть виникнути внаслідок претензій споживачів, контрагентів чи органів контролю щодо невиконання зобов'язань або недотримання стандартів якості.

Економічне обґрунтування: правові ризики потребують значних ресурсів на вирішення конфліктів та перебудову бізнес-процесів відповідно до нових

норм. Страхування від таких ризиків зазвичай поєднується з юридичною консультацією та внутрішніми процедурами комплаєнсу.

Таким чином, кожна група ризиків характеризується специфічними джерелами виникнення та економічними наслідками для майна підприємств. Їхня класифікація дозволяє ефективніше підходити до управління ризиками та підбору інструментів страхування, а також розробити індивідуальні стратегії захисту для різних галузей бізнесу.

Поділ ризиків за рівнем впливу на бізнес є важливим інструментом у розробці стратегій управління ризиками та страхування, оскільки дозволяє підприємствам ефективніше спрямовувати ресурси для мінімізації потенційних збитків. Така класифікація допомагає виділити найбільш небезпечні загрози, що можуть суттєво вплинути на діяльність організації, а також визначити незначні ризики, які можна обмежити або прийняти з мінімальними втратами. На основі цього критерію виділяють три основні категорії: критичні, середні та незначні ризики.

Критичні ризики – це загрози, що можуть призвести до значних збитків, які матимуть тривалий вплив на функціонування підприємства. Вони здатні спричинити повну або часткову втрату майна, зупинку виробничих процесів, серйозні фінансові втрати, відтік клієнтів та банкрутство. Як правило, ці ризики потребують першочергової уваги під час розробки стратегій управління ризиками та страхування.

Прикладами критичних ризиків можуть бути пожежі або вибухи, що руйнують основні засоби виробництва, масштабні природні катастрофи, які призводять до пошкодження виробничої інфраструктури, або глобальні економічні кризи, що призводять до повного відтоку замовлень. У результаті такого збігу обставин бізнес втрачає можливість оперативно відновити діяльність та забезпечити нормальні фінансові потоки[4].

Для захисту від критичних ризиків використовують комплексний підхід, що включає страхування з великою франшизою, перестрахування, створення

резервів та планів безперервності бізнесу. Важливе значення має й розробка індивідуальних заходів для різних видів ризиків.

Середні ризики спричиняють відчутні збитки, але не призводять до повної втрати майна або фінансової стабільності підприємства. Вони можуть викликати тимчасові порушення операційних процесів, зниження прибутковості та підвищення витрат, але ці негативні наслідки можна компенсувати протягом певного часу. Такі ризики можуть вплинути на окремі виробничі лінії, частково пошкодити інфраструктуру або спричинити зниження рентабельності через підвищення витрат на закупівлі або зміни цінової політики.

Прикладами середніх ризиків є крадіжки обладнання або товарів, тимчасові збої в роботі постачальників, помірні пожежі, економічні коливання, що викликають зниження обсягів продажів, або дрібні технологічні аварії. Для зменшення їхнього впливу на бізнес використовують методи страхування, резервування коштів, підтримку резервного постачання та оптимізацію витрат.

Незначні ризики викликають лише обмежені збитки, які не здатні серйозно вплинути на функціонування бізнесу. Такі ризики можуть призвести до додаткових витрат або незначних затримок, але зазвичай легко компенсуються завдяки внутрішнім резервам та оперативним заходам. Ці ризики, як правило, повторюються регулярно та є частиною звичайних бізнес-процесів.

Прикладами незначних ризиків можуть бути дрібні пошкодження обладнання, затримки поставок від постачальників або незначні сезонні коливання попиту. Для управління ними зазвичай не використовують страхування, а приймають їх як частину бізнес-операцій.

Таким чином, поділ ризиків за рівнем впливу на бізнес дозволяє визначити їхній пріоритет і розробити відповідні заходи управління. Критичні ризики потребують комплексного підходу, включаючи страхування та планування кризових ситуацій, середні ризики можна пом'якшити за допомогою резервування та оптимізації ланцюгів поставок, а незначні ризики здебільшого приймаються як стандартна частина операційної діяльності.

Майнові ризики охоплюють широкий спектр потенційних втрат або пошкоджень майна, які можуть мати місце внаслідок різноманітних подій або обставин. З метою ефективного управління цими ризиками, їх класифікація зазвичай базується на кількох ключових критеріях. Перш за все, майнові ризики поділяються на фізичні і юридичні. Фізичні ризики включають в себе можливість виникнення пожеж, повеней, землетрусів або інших природних катастроф, що можуть спричинити фізичні ушкодження майна. Юридичні ризики пов'язані з втратою майнових прав або потенційними зобов'язаннями через правові спори чи невиконання контрактних зобов'язань [2].

Додатково, майнові ризики можуть бути класифіковані за джерелом виникнення. Це означає розділення ризиків на ті, що виникають внаслідок людської діяльності, та природні ризики. Людські ризики включають різноманітні технологічні аварії, помилки у проектуванні або будівництві, а також вандалізм або шахрайство. Природні ризики стосуються непередбачених природних подій, таких як бурі, цунамі або інші екстремальні погодні умови, що можуть привести до значних втрат. Розуміння цих класифікацій допомагає страховим компаніям, організаціям та особам розробляти стратегії управління ризиками та обирати відповідні страхові покриття.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ СТРАХУВАННЯ МАЙНОВИХ РИЗИКІВ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Аналіз структури та динаміки страхового ринку у контексті страхування майнових ризиків підприємства

Протягом тривалого періоду часу ринок страхування в Україні викликав серйозні турбулентності, зокрема через його низький рівень проникнення та нестійкість. У розвинених країнах страховий сектор став суттєвим джерелом інвестицій в різноманітні галузі економіки, сприяючи залученню значних ресурсів для довгострокових проектів. Однак, в Україні, ряд внутрішніх та глобальних факторів, таких як політична нестабільність, анексія територій та пандемія COVID-19, стримували розвиток страхового сектора.

Вторгнення рф на територію України у 2022 році спричинило подальше заглиблення кризової ситуації та породило нові виклики для страхових компаній та ринку в цілому. На сьогоднішній день, ринок страхування в Україні розвивається на досить помірних темпах: на ньому діють 98 страхових компаній. Протягом останніх п'яти років, кількість компаній на ринку зменшилась в 2,3 рази, що свідчить про посилення регуляторного контролю та високу конкуренцію (рис. 2.1).

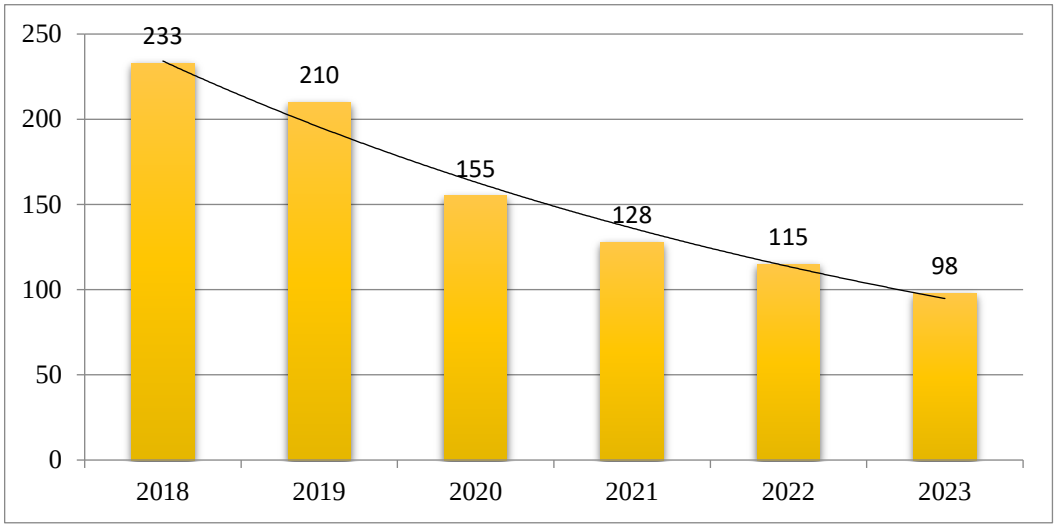

Рис. 2.1. Кількість страхових компаній у 2019-2024рр.

Джерело: побудовано автором за даними [23].

Важливим аспектом аналізу страхового ринку є оцінка структури та динаміки активів різних типів страховиків. У табл. 2.1 представлено дані про активи страховиків життя та ризикових страховиків за IV квартал 2023 року, порівняння з III кварталом 2023 року та IV кварталом 2022 року, а також зміни у відсотках як за квартал, так і за рік [23].

Таблиця 2.1

Структура активів страховиків життя та ризикових страховиків

Тип страховика	Активи (IV квартал 2023)	Активи (III квартал 2023)	Активи (IV квартал 2022)	Зміна кв/кв (%)	Зміна р/р (%)
Страховики життя	74,335	73,399	70,339	1.3	5.7
Ризикові страховики	70,780	70,399	69,499	0.5	1.8

Джерело: складено автором за даними [23].

Незважаючи на зменшення кількості страхових компаній, ті, що залишаються на ринку, значно збільшують капіталізацію. У 2019 році, середня кількість активів на одну компанію складала 63,8 млн. грн, у 2021 році вона зросла до 64,7 млн.грн, у 2023 році досягла 70,7 млн грн., а вже на початок 2024 року активи зростають до 74,3 млн. грн.

Страховики життя. Активи страховиків життя у IV кварталі 2023 року склали 74,335 млн грн, що на 1.3% більше порівняно з III кварталом 2023 року та на 5.7% більше порівняно з IV кварталом 2022 року. Зростання активів страховиків життя можна пояснити стабільним збільшенням страхових премій та позитивною динамікою ринку страхування життя в Україні.

Ризикові страховики. Активи ризикових страховиків у IV кварталі 2023 року склали 70,780 млн грн, що на 0.5% більше порівняно з III кварталом 2023 року та на 1.8% більше порівняно з IV кварталом 2022 року. Незначне збільшення активів ризикових страховиків вказує на певну стабільність цього сегмента ринку, хоча темпи зростання значно менші порівняно зі страховиками життя.

Отримані дані свідчать про загальну позитивну динаміку зростання активів страховиків життя, що вказує на підвищення довіри населення до цього виду страхування та стабільний попит на відповідні страхові послуги. У той же час, активи ризикових страховиків зростають повільніше, що може вказувати на певні виклики у цьому сегменті, зокрема пов'язані з економічними умовами та підвищеними ризиками.

Такий детальний аналіз активів страховиків життя та ризикових страховиків допомагає краще зрозуміти поточний стан та перспективи розвитку страхового ринку в Україні, що є важливим для прийняття обґрунтованих управлінських рішень та формування ефективної стратегії розвитку компаній у цьому секторі

Наступним важливим аспектом є аналіз валових страхових премій та виплат за основними видами страхування. КАСКО (комплексне автомобільне страхування). Валові страхові премії у IV кварталі 2023 року склали 3050 млн грн, що на 2.9% менше порівняно з III кварталом 2023 року, але на 15.1% більше порівняно з IV кварталом 2022 року. Виплати також зросли на 25% порівняно з минулим роком.

ОСЦПВ (обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників транспортних засобів). Валові премії склали 2100 млн грн, що на 2.3% менше порівняно з III кварталом 2023 року та на 7.7% більше порівняно з IV кварталом 2022 року. Виплати зросли на 20% за рік.

Зелена картка. Валові премії склали 1500 млн грн, що на 3.2% менше порівняно з III кварталом 2023 року, але на 25% більше порівняно з IV кварталом 2022 року. Виплати також зросли на 20% за рік.

Майнове страхування. Валові премії зросли на 9.1% за квартал та на 41.2% за рік, склавши 1200 млн грн у IV кварталі 2023 року. Виплати зросли на 25% за рік.

Вогневі ризики. Валові премії склали 900 млн грн, що на 5.9% більше порівняно з III кварталом 2023 року та на 38.5% більше порівняно з IV кварталом 2022 року. Виплати зросли на 50% за рік.

Аналіз валових страхових премій та виплат за основними видами страхування показує, що ринок страхування майнових ризиків демонструє значне зростання як премій, так і виплат, що вказує на підвищений попит на ці види страхування та більшу готовність страховиків покривати збитки. Це може бути пов'язано з загальним збільшенням вартості майна та ризиків, пов'язаних з його захистом.

Коефіцієнт збитковості є важливим показником ефективності страхових компаній, оскільки відображає співвідношення між страховими виплатами та отриманими преміями. У табл. 2.2. представлені дані про коефіцієнти збитковості основних видів страхування за IV квартал 2023 року, порівняння з III кварталом 2023 року та IV кварталом 2022 року, а також зміни у відсоткових пунктах (в.п.) як за квартал, так і за рік.

Таблиця 2.2.

Коефіцієнти збитковості основних видів страхування

Вид страхування	Коефіцієнт збитковості (IV квартал 2023)	Коефіцієнт збитковості (III квартал 2023)	Коефіцієнт збитковості (IV квартал 2022)	Зміна кв/кв (в.п.)	Зміна р/р (в.п.)
КАСКО	49.2	46.2	45.3	3.0	3.9
ОСЦПВ	57.1	53.5	51.3	3.6	5.8
Зелена картка	60.0	54.8	50.0	5.2	10.0
Майнове страхування	41.7	40.9	36.5	0.8	5.2
Вогневі ризики	33.3	29.4	30.8	3.9	2.5

Джерело: складено автором за даними [23].

КАСКО (комплексне автомобільне страхування). Коефіцієнт збитковості у IV кварталі 2023 року склав 49.2%, що на 3.0 в.п. більше порівняно з III кварталом 2023 року та на 3.9 в.п. більше порівняно з IV кварталом 2022 року. Це свідчить про збільшення витрат страховиків на виплати.

ОСЦПВ (обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників транспортних засобів). Коефіцієнт збитковості склав 57.1%, що на 3.6 в.п. більше порівняно з III кварталом 2023 року та на 5.8 в.п. більше порівняно з

IV кварталом 2022 року. Це вказує на значне збільшення витрат на виплати у цьому сегменті.

Зелена картка. Коефіцієнт збитковості склав 60.0%, що на 5.2 в.п. більше порівняно з III кварталом 2023 року та на 10.0 в.п. більше порівняно з IV кварталом 2022 року. Це найбільше збільшення серед всіх видів страхування, що свідчить про суттєве зростання витрат на виплати.

Майнове страхування. Коефіцієнт збитковості склав 41.7%, що на 0.8 в.п. більше порівняно з III кварталом 2023 року та на 5.2 в.п. більше порівняно з IV кварталом 2022 року. Це вказує на помірне зростання витрат на виплати.

Вогневі ризики. Коефіцієнт збитковості склав 33.3%, що на 3.9 в.п. більше порівняно з III кварталом 2023 року та на 2.5 в.п. більше порівняно з IV кварталом 2022 року. Це свідчить про збільшення витрат на виплати, хоча й не настільки значне, як у випадку інших видів страхування.

Отримані дані вказують на загальну тенденцію до збільшення коефіцієнтів збитковості у всіх основних видах страхування. Це може бути пов'язано з підвищенням ризиків та частоти страхових випадків, а також зі збільшенням вартості відшкодувань. Така динаміка підкреслює необхідність для страховиків ретельно аналізувати свої страхові портфелі та розробляти ефективні стратегії управління ризиками

Важливим аспектом фінансової стабільності та ефективності діяльності страхових компаній є розподіл їх активів та пасивів. У таблиці 2.3. представлено дані про основні активи та пасиви страховиків за IV квартал 2023 року, порівняння з III кварталом 2023 року та IV кварталом 2022 року, а також зміни у відсотках як за квартал, так і за рік.

Грошові кошти. Обсяг грошових коштів у IV кварталі 2023 року склав 15000 млн грн, що на 3.4% більше порівняно з III кварталом 2023 року та на 7.1% більше порівняно з IV кварталом 2022 року. Це вказує на покращення ліквідності страховиків.

Державні цінні папери. Обсяг державних цінних паперів у IV кварталі 2023 року склав 30000 млн грн, що на 1.7% більше порівняно з III кварталом 2023 року

та на 3.4% більше порівняно з IV кварталом 2022 року. Це свідчить про стабільність інвестиційної діяльності.

Дебіторська заборгованість. Обсяг дебіторської заборгованості у IV кварталі 2023 року склав 5000 млн грн, що на 4.2% більше порівняно з III кварталом 2023 року та на 8.7% більше порівняно з IV кварталом 2022 року. Зростання цього показника може свідчити про збільшення обсягу невиконаних зобов'язань контрагентами.

Таблиця 2.3.

Розподіл активів та пасивів страховиків

Тип активу/пасиву	Обсяг (IV квартал 2023)	Обсяг (III квартал 2023)	Обсяг (IV квартал 2022)	Зміна кв/кв (%)	Зміна р/р (%)
Грошові кошти	15000	14500	14000	3.4	7.1
Державні цінні папери	30000	29500	29000	1.7	3.4
Дебіторська заборгованість	5000	4800	4600	4.2	8.7
Інше	10000	9700	9400	3.1	6.4
Власний капітал	25000	24500	24000	2.0	4.2
Кредиторська заборгованість	15000	14700	14400	2.0	4.2
Інші зобов'язання	10000	9800	9500	2.0	5.3

Джерело: складено автором за даними [23].

Інше. Обсяг інших активів у IV кварталі 2023 року склав 10000 млн грн, що на 3.1% більше порівняно з III кварталом 2023 року та на 6.4% більше порівняно з IV кварталом 2022 року.

Власний капітал. Обсяг власного капіталу у IV кварталі 2023 року склав 25000 млн грн, що на 2.0% більше порівняно з III кварталом 2023 року та на 4.2% більше порівняно з IV кварталом 2022 року.

Кредиторська заборгованість. Обсяг кредиторської заборгованості у IV кварталі 2023 року склав 15000 млн грн, що на 2.0% більше порівняно з III кварталом 2023 року та на 4.2% більше порівняно з IV кварталом 2022 року.

Інші зобов'язання. Обсяг інших зобов'язань у IV кварталі 2023 року склав 10000 млн грн, що на 2.0% більше порівняно з III кварталом 2023 року та на 5.3% більше порівняно з IV кварталом 2022 року.

Отримані дані вказують на загальне зростання активів і пасивів страховиків, що свідчить про позитивну динаміку фінансової діяльності та стабільний розвиток страхового ринку. Збільшення обсягу грошових коштів та державних цінних паперів вказує на підвищення ліквідності та надійності інвестиційних портфелів страховиків.

Аналіз структури та динаміки страхового ринку у контексті майнових ризиків вказує на стабільне зростання та розвиток цього сегменту в Україні. Дані, представлені у таблицях, демонструють позитивні тенденції у збільшенні активів як страховиків життя, так і ризикових страховиків, що свідчить про зростання довіри населення до страхових послуг та ефективне управління ризиками з боку страхових компаній. Зокрема, значне зростання валових страхових премій та виплат за майновим страхуванням і вогневими ризиками вказує на підвищений попит на ці види страхування, що є важливим фактором для забезпечення фінансової стабільності та захисту майнових інтересів клієнтів.

Крім того, аналіз коефіцієнтів збитковості показує зростання витрат на страхові виплати, що може бути пов'язано з підвищенням вартості відшкодувань та частоти страхових випадків. Це вказує на необхідність для страхових компаній впроваджувати більш ефективні стратегії управління ризиками та підвищення платоспроможності. Водночас, збільшення обсягів грошових коштів та державних цінних паперів вказує на покращення ліквідності та надійності інвестиційних портфелів страховиків, що забезпечує їхню фінансову стійкість. Загалом, результати аналізу свідчать про позитивну динаміку розвитку страхового ринку майнових ризиків в Україні, що є важливим для підтримання економічної стабільності та захисту майнових інтересів громадян і підприємств.

2.2. Методи оцінювання майнових ризиків підприємства у страховій діяльності

Методи оцінювання майнових ризиків у страховій діяльності є фундаментальним процесом, що включає комплексний аналіз усіх можливих загроз для матеріальних активів підприємств та фізичних осіб. На першому етапі оцінки відбувається виявлення потенційних ризиків, які можуть спричинити матеріальні збитки. Це включає розгляд як природних ризиків (повені, землетруси, пожежі), так і людського фактору (крадіжки, вандалізм, недбалість).

У сучасних умовах воєнних дій додається ризик пошкодження або втрати майна через обстріли чи інші військові дії. Для ефективного виявлення ризиків страховики використовують історичні дані, регіональні та галузеві особливості, а також експертну оцінку.

Після виявлення ризиків настає етап їхньої кількісної та якісної оцінки. Кількісна оцінка полягає у визначенні ймовірності настання страхового випадку та обсягу потенційних збитків. Якісна оцінка має на меті зрозуміти особливості ризиків і вплив на бізнес-процеси або життя страхувальника. Для цього страховики використовують аналітичні моделі та симуляції, які дозволяють визначити, які обсяги збитків є найбільш імовірними та який рівень фінансового захисту буде оптимальним. Ретельне вивчення інформації про минулі страхові випадки, моніторинг зовнішніх факторів і співпраця з експертами у галузі управління ризиками допомагають забезпечити точність оцінки.

Таким чином, оцінювання майнових ризиків є ключовим етапом у розробці та впровадженні страхових продуктів. Від точності та коректності методів оцінки залежить фінансова стійкість страховиків і справедливість розрахунку страхових премій. Існує кілька основних методів оцінки майнових ризиків, які можуть бути використані як окремо, так і в комбінації.

Методи оцінки майнових ризиків та їх застосування представимо на рис. 2.2.

Метод експертних оцінок

- Використання експертного досвіду для оцінки вірогідності настання ризикової події та прогнозу збитків.
- Коли неможливо зібрати достатньо статистичних даних.

Статистичний метод

- Аналіз історичних даних про збитки та їх ймовірність.
- Використовується для розрахунку ймовірностей і прогнозу майбутніх збитків.

Метод сценаріїв

- Створення різних сценаріїв розвитку подій із прогнозом збитків за кожним сценарієм.
- Оцінка декількох можливих сценаріїв (оптимістичний, песимістичний, базовий).

Метод страхових коефіцієнтів

- Використання спеціальних коефіцієнтів для розрахунку страхових премій.
- Базується на ризиковості майна, його вартості, територіальному розташуванні.

Актуарний метод

- Комбінація статистичних і математичних підходів для прогнозування ймовірностей та величини збитків.
- Використання комплексних моделей для оцінки середнього очікуваного збитку та розподілу ризику.

Рис. 2.2. Методи оцінки майнових ризиків та їх застосування

Джерело: побудовано автором за даними [31].

1. Метод експертних оцінок:

Цей метод передбачає використання експертного досвіду для оцінки вірогідності настання ризикової події та прогнозу збитків. Він застосовується там, де неможливо зібрати достатньо статистичних даних. Процедура включає:

- Формування експертної групи.
- Збір думок експертів про можливі ризики та їх вплив.

- Узгодження оцінок між експертами та їх об'єднання у фінальний прогноз.

2. Статистичний метод:

Цей метод базується на аналізі історичних даних про збитки та їхню ймовірність. Використовуються формули математичної статистики для розрахунку ймовірностей і прогнозу майбутніх збитків. Важливим елементом є визначення розподілу ймовірностей, наприклад нормального чи пуассонівського. Основні формули:

- Середній розмір збитків $\bar{X}$ розраховується за формулою:

$$\bar{X} = \frac{\sum_{i=1}^{n} x_i}{n} \tag{2.1}$$

де xi – значення збитків для окремих страхових випадків, n – кількість випадків.

- Дисперсія збитків $\sigma 2$ визначається як:

$$\sigma^2 = \frac{\sum_{i=1}^{n} (x_i - \bar{X})^2}{n-1} \tag{2.2}$$

- Ймовірність збитків $P(X)$ може бути розрахована з використанням статистичного розподілу.

3. Метод сценаріїв. Цей метод передбачає створення різних сценаріїв розвитку подій із прогнозом збитків за кожним сценарієм. Його перевагою є можливість оцінити декілька можливих сценаріїв (оптимістичний, песимістичний, базовий) і розробити комплексний підхід до управління ризиками.

- Оцінка збитків для кожного сценарію виконується за допомогою формул та коефіцієнтів, характерних для кожного виду ризику.

4. Метод страхових коефіцієнтів. Для деяких видів ризиків використовуються спеціальні коефіцієнти для розрахунку страхових премій на основі ризиковості майна, його вартості, територіального розташування та інших факторів. Коефіцієнти можуть базуватися на статистичних даних або нормативних актах.

5. Актуарний метод. Цей метод є складною комбінацією статистичних і математичних підходів, де прогнозуються ймовірності та величини збитків із використанням комплексних моделей. Формула актуарної оцінки передбачає розрахунок середнього очікуваного збитку та розподіл ризику через перестрахування.

Застосування методів оцінки майнових ризиків:

- Об'єднання різних методів дозволяє точно оцінити вартість ризику та визначити оптимальні страхові премії.
- Результати оцінки ризиків допомагають розробити індивідуальні страхові продукти для клієнтів, враховуючи їхні потреби.
- Розуміння розподілу ризиків дозволяє страховикам оцінити свої можливості та визначити обсяги перестрахування.

Використання цих методів у комплексі сприяє створенню фінансово стійких страхових продуктів і забезпечує оптимальне управління ризиками в страховій діяльності.

Процес оцінки ризиків починається з виявлення можливих загроз, які можуть вплинути на майно страхувальника. На цьому етапі страхова компанія ідентифікує потенційні ризики, враховуючи галузеву специфіку клієнта, тип майна, географічне розташування об'єктів і технологічні процеси, що використовуються. Ідентифікація включає також виявлення можливих природних, техногенних, економічних та інших загроз, щоб сформувати повний список потенційних ризиків.

Далі йде аналіз ризиків, який передбачає збір статистичних і історичних даних про частоту та розмір збитків для кожного з ідентифікованих ризиків. На цьому етапі визначаються фактори, які впливають на ймовірність настання ризику та його наслідки для майна страхувальника. Страховик створює математичні моделі розподілу ймовірностей, щоб оцінити середній і максимальний розмір можливих збитків для кожного виду ризику.

Після цього відбувається безпосередня оцінка ризиків. Її можна поділити на два аспекти: кількісну та якісну оцінку. Кількісна оцінка використовує

математичні формули та моделі для прогнозування очікуваних збитків у грошовому еквіваленті, включаючи середні, максимальні та найгірші сценарії. Якісна оцінка базується на експертних думках, досвіді та передбачає аналіз ймовірних наслідків для кожного конкретного випадку.

На основі отриманих даних розробляється стратегія управління ризиками, що включає відповідні методи поводження з ризиками: уникнення, зменшення, перенесення або прийняття ризику. Страхова компанія розробляє комплексну програму страхового покриття, яка враховує специфіку ризиків та індивідуальні потреби клієнта. Також приймається рішення щодо перестрахування великих ризиків, щоб мінімізувати фінансові зобов'язання у разі настання страхового випадку.

Завершальний етап процесу оцінки ризиків – розрахунок страхових премій. На основі результатів оцінки визначаються страхові тарифи та премії, які будуть достатніми для покриття очікуваних збитків, формування резервів і забезпечення прибутковості страхової компанії. При розрахунку тарифів враховуються не тільки ризики страхувальника, а й операційні витрати страховика, вартість перестрахування та поточні ринкові тенденції.

Завдяки структурованому процесу оцінки ризиків страхова компанія може визначити ймовірність та масштаб можливих збитків, забезпечити адекватне покриття ризиків і встановити премії, які відповідатимуть потребам клієнтів і фінансовим можливостям страховика.

Таким чином, методи оцінювання майнових ризиків підприємств у страховій діяльності вимагають системного підходу, що забезпечує повноту і точність аналізу потенційних загроз. На першому етапі здійснюється збір інформації про підприємство, його майно, історію страхових випадків, а також про технологічні та організаційні аспекти його діяльності. Аналізується фізичний стан активів, їх вік, місцезнаходження та потенційні зовнішні загрози. Також враховуються превентивні заходи, що були впроваджені на підприємстві для мінімізації ризиків, такі як системи пожежогасіння, охоронні системи або аварійні плани. Другий етап оцінювання включає кількісний аналіз ризиків,

заснований на статистичних даних і математичних моделях. Це дозволяє оцінити ймовірність настання ризикових подій та їх потенційний вплив на майно підприємства. Використовуються різноманітні фінансові індикатори, такі як потенційні збитки в грошовому виразі, розмір відшкодування і максимально можливі втрати.

Моделювання ризиків може включати методики, такі як Монте-Карло або аналіз чутливості, що дозволяє більш точно передбачати різні сценарії втрат. На третьому етапі відбувається розробка стратегії управління ризиками на основі отриманих даних. Цей процес включає прийняття рішень про купівлю страхових полісів, визначення їхнього обсягу і покриття, а також про інвестиції в заходи з підвищення безпеки та мінімізації ризиків. Страхові компанії і підприємства спільно працюють над формуванням полісів, які оптимально відповідають індивідуальним потребам підприємства, враховуючи при цьому можливість спільного страхування, франшизи та інші аспекти страхових угод.

2.3. Стратегічне значення страхування майнових ризиків для фінансової стійкості підприємств

Стратегічне значення страхування майнових ризиків для фінансової стійкості підприємств в Україні особливо важливе в контексті економічної нестабільності та політичної невизначеності, з якою країна стикається в останні роки. Страхування дозволяє підприємствам мінімізувати фінансові втрати від непередбачених подій, таких як природні катастрофи, пожежі чи інші аварії, що забезпечує більш стабільний фінансовий потік та знижує ризики для інвесторів та кредиторів.

В Україні особливо актуальним є страхування від ризиків, пов’язаних з політичними та соціальними потрясіннями, включаючи воєнні дії чи політичні заворушення. Таке страхування може включати покриття збитків від руйнувань майна, а також втрат, спричинених перервами у виробництві. Наявність

страхового захисту від цих ризиків є критично важливою для забезпечення довгострокового планування та інвестиційної привабливості.

Також важливо, що страхування сприяє підвищенню кредитного рейтингу підприємств, що, в свою чергу, знижує вартість капіталу та покращує умови для отримання фінансування з зовнішніх джерел. Підприємства, які ефективно управляють своїми ризиками через страхування, зазвичай мають більші можливості для розширення та розвитку, забезпечуючи стабільність не тільки для себе, але й для регіональної та національної економіки в цілому [21].

Одним із ключових аспектів стратегічного використання страхування є його роль у забезпеченні ліквідності. У випадку настання страхового випадку, страхова компенсація допомагає підприємствам швидко відновити свою діяльність, мінімізуючи перерви у роботі та зберігаючи грошові потоки. Це особливо важливо для малого та середнього бізнесу, де такі перерви можуть мати фатальні наслідки. Також, стратегічне страхування дозволяє підприємствам бути більш конкурентоспроможними на ринку, оскільки знижує потенційні витрати на відновлення після непередбачених подій та захищає репутацію компанії.

Крім того, страхування є важливим елементом у корпоративному управлінні ризиками, що дозволяє підприємствам систематично ідентифікувати, оцінювати та контролювати ризики, що можуть вплинути на їхню фінансову діяльність та стійкість. Впровадження комплексного підходу до страхування сприяє створенню більш стійкої та гнучкої стратегії, яка відображає загальну філософію ризик-менеджменту на підприємстві. Наприклад, стратегічне розміщення страхових полісів може включати покриття різні аспекти діяльності, такі як відповідальність перед третіми особами, захист майна, страхування від перерв у бізнесі, а також персональне страхування співробітників. Це не лише додає впевненості в стабільність компанії, але й збільшує її привабливість для інвесторів, кредиторів та партнерів, оскільки свідчить про відповідальне управління та мінімізацію потенційних фінансових ризиків.

Важливим аспектом стратегічного страхування є також захист від кіберзагроз, що стає все більш актуальним у сучасному цифровому світі.

Страхування кіберризиків дозволяє компаніям захиститися від втрат, пов'язаних із витоками даних, кібератаками та іншими формами кіберзлочинності, що можуть призвести до серйозних фінансових збитків і репутаційних ризиків.

Крім фінансової стабільності, стратегічне страхування сприяє створенню культури безпеки на підприємстві. Компанії, які активно використовують страхування, зазвичай більше уваги приділяють процесам управління ризиками, охороні праці та загальній безпеці своїх операцій. Це зменшує ймовірність настання страхових випадків та відповідно витрат на страхові виплати, а також покращує загальне сприйняття компанії як соціально відповідального бізнесу.

Таблиця 2.4.

Ключові види страхування, які використовують підприємства

Вид страхування	Опис
Страхування майна	Покриття втрат від фізичного пошкодження або знищення майна. Критично, оскільки ризик пошкодження майна значно зростає через бойові дії.
Страхування від перерв у бізнесі	Компенсація втрати доходу через непередбачені перерви в роботі. Важливо для забезпечення ліквідності та виживання бізнесу в умовах нестабільності.
Страхування відповідальності	Захист від вимог третіх осіб, що можуть виникнути в результаті діяльності компанії. Значне, адже військові дії можуть збільшити ризик виникнення таких вимог.
Кіберстрахування	Захист від кібератак та витоків даних. Набуває особливого значення, оскільки кіберзагрози часто ескалують під час конфліктів.
Страхування життя та здоров'я співробітників	Фінансовий захист для співробітників і їх сімей у випадку нещасних випадків або смерті. Ключове для підтримки морального духу та соціальної відповідальності серед працівників.

Джерело: складено автором за даними [31].

Ця таблиця демонструє ключові види страхування, які мають стратегічне значення для забезпечення фінансової стійкості підприємств у воєнний час. Зазначені види страхування допомагають компаніям адаптуватися до складних умов, мінімізувати потенційні втрати та підтримувати продовження і забезпечувати їх діяльність.

Таким чином, стратегічне страхування виступає не лише як механізм захисту від фінансових втрат, а й як інструмент, що допомагає підприємствам реалізувати свої довгострокові бізнес-стратегії. З його допомогою можна не просто реагувати на негативні події, а й прогнозувати потенційні ризики та систематично готуватися до їхнього мінімізування. Таке планування і реалізація страхових рішень забезпечують підприємству більш стійке та передбачуване майбутнє, що є ключовим для стабільного розвитку та зростання в довгостроковій перспективі.

Рис. 2.3 висвітлює основні переваги страхування для підприємств, що сприяють їх фінансовій стійкості. Переваги включають зниження фінансових ризиків, підвищення кредитного рейтингу, забезпечення ліквідності, підвищення інвестиційної привабливості, забезпечення безперервності бізнесу, підвищення корпоративної культури, захист від правових ризиків та підтримку соціальної відповідальності.

Перш за все, страхування дозволяє підприємствам розподілити ризики. Замість того, щоб нести всі фінансові ризики самостійно, компанії використовують страхування для передачі частини цих ризиків страховим компаніям. Це дозволяє знизити потенційні втрати у разі страхових випадків, таких як природні катастрофи, юридичні спори або виробничі аварії. Відтак, страхування забезпечує економічну безпеку та можливість фокусуватися на основній діяльності без необхідності резервувати значні кошти на випадок катастроф. Страхування також знижує фінансову нестабільність підприємств, оскільки страхові виплати допомагають швидко відновити діяльність після втрати активів або інших ушкоджень. Наприклад, виплати можуть покривати витрати на відновлення пошкодженого обладнання, відновлення приміщень або навіть компенсацію втраченого прибутку під час простою.

Це зменшує вплив фінансових шоків на ліквідність та допомагає уникнути скорочення виробничих потужностей чи звільнення працівників, що забезпечує більшу стабільність доходів та зайнятості.

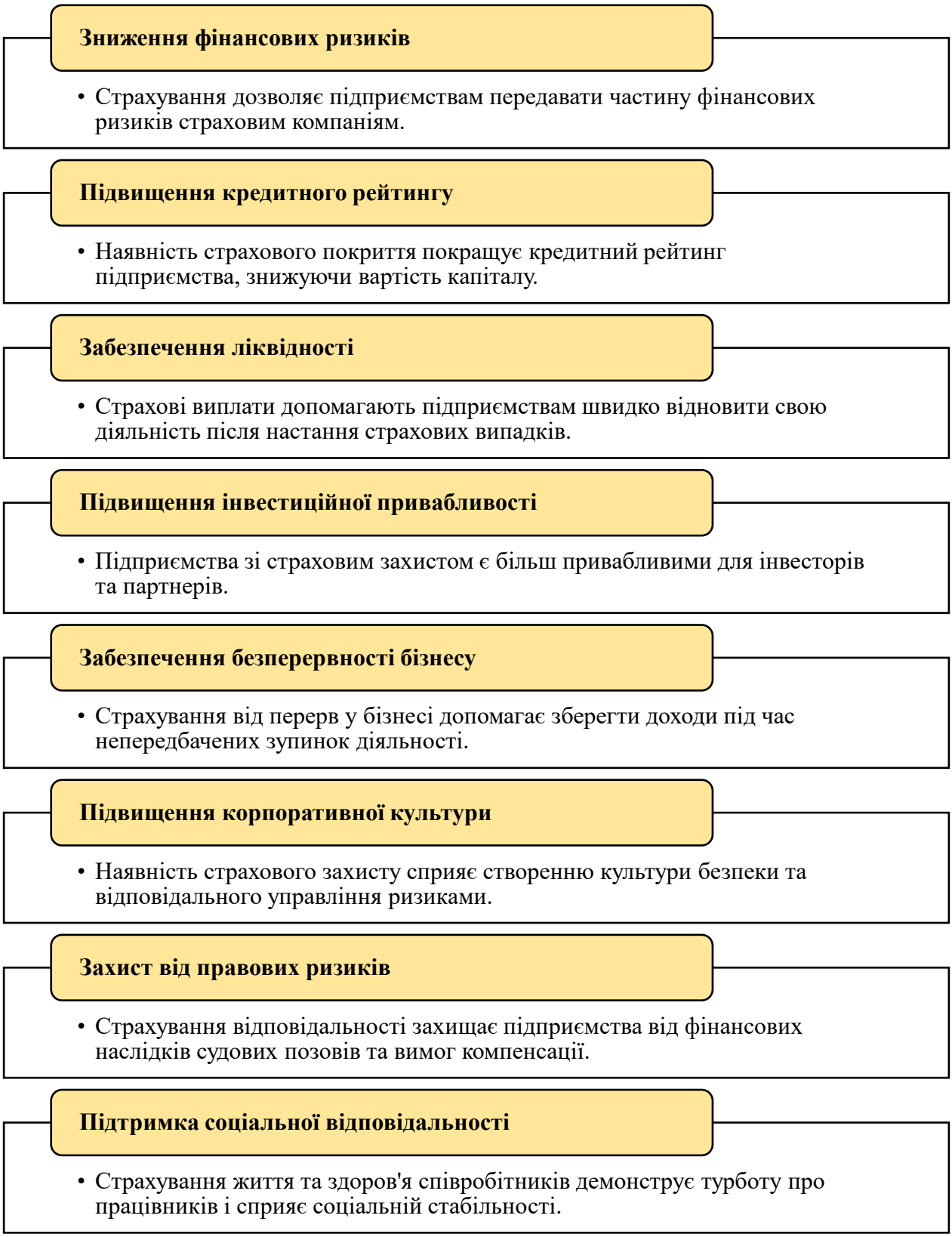

Рис. 2.3. Переваги страхування для фінансової стійкості підприємств

Джерело: складено автором.

Отже, страхування має велике стратегічне значення для фінансової стійкості підприємств, оскільки воно дозволяє не тільки знижувати фінансові ризики, але й підвищувати довіру інвесторів та партнерів, забезпечувати виконання нормативних вимог і підтримувати стабільне і прогнозоване бізнес-середовище. Це вкрай важливо для забезпечення стабільного росту та розвитку підприємства у довгостроковій перспективі. Стратегічне значення страхування для фінансової стійкості підприємств полягає у забезпеченні фінансової безпеки та зменшенні ризиків, що можуть негативно вплинути на їх діяльність та стабільність. Страхування допомагає компаніям управляти потенційними фінансовими втратами в результаті несподіваних подій, таких як природні катастрофи, аварії, втрата майна, відповідальність за шкоду третім особам, і таке інше. Важливість страхування з точки зору стратегічного планування не може бути недооцінена, оскільки це інструмент, що дозволяє підприємствам впевнено дивитися в майбутнє, інвестувати в розвиток, вдосконалювати процеси та розширювати ринкову присутність без страху перед можливими фінансовими шоками.

Таким чином, у другому розділі були розглянуті структура та динаміка страхового ринку у контексті майнових ризиків, а також методологічні аспекти оцінювання ризиків у страховій діяльності. Аналіз показав, що ринок страхування майнових ризиків в Україні стикається зі значними викликами, пов'язаними зі скороченням кількості страховиків та концентрацією послуг у руках великих гравців. Економічні труднощі та військова ситуація змусили багатьох страховиків вийти з ринку, залишаючи його більш конкурентним, але менш стабільним. У зв'язку з цим важливого значення набуває розробка нових страхових продуктів та адаптивних стратегій, які зможуть краще відповідати специфічним потребам клієнтів. У цьому контексті методи оцінювання майнових ризиків у страховій діяльності мають ключове значення для створення ефективних страхових продуктів. Вони передбачають комплексний підхід до виявлення ризиків, їхньої якісної та кількісної оцінки, а також розробку стратегій зниження негативного впливу на бізнес-процеси. Така оцінка дозволяє більш

точно визначити рівень покриття та розрахувати страхову премію, щоб забезпечити як привабливість продукту для клієнтів, так і фінансову стійкість страхових компаній. У сукупності зі стратегічним значенням страхування для фінансової стійкості підприємств ця методологія допомагає компаніям мінімізувати збитки та забезпечити стабільність у складних економічних умовах.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ СТРАХУВАННЯ МАЙНОВИХ РИЗИКІВ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Проблемні аспекти у практиці страхування майнових ризиків підприємства

Діагностика проблемних аспектів у практиках страхування майнових ризиків підприємств є ключовим етапом у визначенні ефективності системи страхування та можливості її вдосконалення. Одним із головних викликів у цій сфері є наявність низького рівня усвідомлення підприємствами суті та ролі страхування у забезпеченні економічної стабільності бізнесу. Це спричиняє недовіру до страховиків та недостатню увагу до потенційних ризиків, які можуть негативно вплинути на фінансові результати діяльності. Часто зустрічається ситуація, коли компанії недооцінюють значення страхування майнових ризиків, вважаючи це витратами, які не мають прямої користі. Однак це лише підсилює проблему, залишаючи їх незахищеними перед непередбаченими подіями.

Ще однією проблемою є недосконалість нормативно-правової бази, яка регулює страхові відносини у цій сфері. Законодавство іноді не враховує всі специфічні ризики, з якими стикаються підприємства різних галузей, і створює непотрібні бар'єри для розвитку страхових продуктів. Це може обмежувати можливості страхових компаній у розробці нових інструментів та рішень, які б відповідали сучасним потребам бізнесу.

Окрім законодавчих аспектів, на практиці виникають проблеми з визначенням об’єкта страхування, оцінкою ризиків та розрахунком страхових тарифів. Недосконалі методики оцінки ризиків призводять до надто високих або недостатньо покритих тарифів, що робить страхування або економічно необґрунтованим, або непривабливим для підприємств. Додатково ускладнює ситуацію не завжди об'єктивний підхід до врегулювання страхових випадків, що створює додаткову напругу у відносинах між страховиками та клієнтами.

Недостатня оцінка вартості майна

- Часте недооцінювання реальної вартості активів, що веде до недостатнього страхового покриття.
- Фінансові втрати при настанні страхового випадку через неповне покриття.

Складнощі в документації

- Важкість ведення точної інвентаризації та документації стану майна, особливо для спеціалізованих або нестандартних активів.
- Проблеми при доведенні стану майна або його вартості страховій компанії.

Визначення покриття ризиків

- Невизначеність щодо того, які ризики потрібно страхувати, особливо в умовах змінюваної економіки та політики.
- Ризик неповного або невідповідного страхового покриття.

Високі премії та виключення

- Високі витрати на страхові поліси і часто непрозорі умови виключень, які можуть бути неочікувані.
- Збільшення операційних витрат і потенційне непокриття деяких важливих ризиків.

Затримки у виплатах

- Затримки у процесінгу страхових виплат можуть створити критичні фінансові навантаження на компанію.
- Потенційне порушення грошових потоків та затримка відновлення операцій.

Політика виключень та обмежень

- Наявність виключень або обмежень, які можуть виключати покриття для певних типів ризиків або обставин.
- Несподівані фінансові втрати у випадках, які не покриваються страховим полісом.

Рис. 3.1. Проблеми, що виникають при страхуванні майнових ризиків, і їхній вплив на підприємства

Джерело: складено автором.

Отже, діагностика проблемних аспектів у практиках страхування майнових ризиків в Україні є важливим завданням, враховуючи сучасні виклики та обмеження. Однією з головних проблем у цій сфері є низький рівень довіри до страхових компаній. Відсутність розуміння переваг страхування серед багатьох підприємств призводить до того, що компанії недооцінюють ризики, пов’язані з можливими втратами майна. Це особливо критично в умовах війни та економічної нестабільності, коли збитки можуть бути значними. Багато підприємств в Україні намагаються уникати додаткових витрат на страхування, обираючи поліси з мінімальним покриттям, що створює ризик недостатнього захисту.

Ще одним важливим аспектом є обмеженість страхового ринку в покритті специфічних ризиків, зокрема пов'язаних із військовими діями. Зростання частоти ризиків і збитків у цьому контексті ускладнює розробку дієвих страхових продуктів. Крім того, багато страхових компаній виключають військові ризики зі стандартних полісів або значно обмежують їх, що залишає підприємства без належного страхового захисту. Такі виклики вимагають гнучкості та адаптивності у страхуванні, але вони ще не в повній мірі реалізовані на практиці в Україні.

Ще одним значущим проблемним аспектом є складність регуляторної бази, яка часто не відповідає сучасним потребам бізнесу у страхуванні майна. Законодавство не враховує всі аспекти й обмежує розвиток нових страхових продуктів. Це створює невизначеність для підприємств, ускладнюючи їм розуміння власних обов'язків і прав у контексті страхування. Крім того, існують обмеження, пов'язані з вимогами до фінансових резервів страхових компаній та перестрахуванням ризиків. У результаті страхові компанії не завжди мають достатні резерви для покриття великих збитків, що обмежує здатність страхових послуг виконувати свою головну роль – захист активів підприємств.

Проблематичною є і недостатня готовність підприємств до співпраці зі страховиками у розробці програм управління ризиками. Відсутність культури страхування та недостатній рівень фінансової грамотності також спричиняють неправильний вибір страхових продуктів і недооцінку значення страхового покриття. Це часто призводить до того, що підприємства або не страхуються взагалі, або обирають покриття, що не відповідає реальним потребам і не захищає їх від основних ризиків.

Отже, вирішення цих проблемних аспектів потребує комплексного підходу, який включає просвітницьку діяльність, реформування законодавчої бази, впровадження нових методик оцінки ризиків та підвищення ефективності страхових продуктів. Це допоможе зробити страхування майнових ризиків підприємств більш надійним та вигідним інструментом управління ризиками, сприяючи зміцненню економічної стабільності бізнесу.

В умовах повномасштабної війни страхування майнових ризиків підприємств в Україні зіткнулося з низкою серйозних проблем, які ускладнюють використання цього інструменту захисту активів бізнесу. Серед ключових проблемних аспектів можна виділити такі:

1. Високий рівень невизначеності та непередбачуваності ризиків: У контексті військових дій підприємства стикаються з ризиками, які практично неможливо точно оцінити за масштабами, часом і місцем їх виникнення. Це робить ризик збитків непередбачуваним і складним для включення в традиційні страхові продукти. Під час війни майно може бути пошкоджене або знищене внаслідок обстрілів, вибухів чи інших воєнних дій, що різко підвищує частоту та вартість збитків.

2. Зменшення страхових можливостей: Багато страхових компаній з обережністю ставляться до страхування майнових ризиків у зонах активних бойових дій або на територіях з високим рівнем загрози. Це призводить до того,

що підприємства, розташовані в небезпечних регіонах, практично позбавлені можливості отримати страховий захист або змушені приймати невигідні умови.

3. Відсутність адекватних страхових продуктів: Традиційні страхові продукти не враховують специфічних ризиків, пов'язаних із військовими діями. Існують обмежені можливості для страхування таких ризиків, оскільки багато полісів страхування виключають військові конфлікти зі страхового покриття. Це змушує компанії шукати альтернативні методи захисту, такі як самострахування, що може бути неефективним.

4. Недостатня готовність до виплат: Навіть коли компанія має страховку, у разі військових збитків процес оцінки та відшкодування може бути надзвичайно складним через ризики для працівників страхових компаній, відсутність доступу до об'єктів та складність верифікації збитків. Це призводить до затримок або навіть відмов у страхових виплатах.

5. Недовіра до страхових компаній: Через невиконання або затримки у виплатах підприємства можуть втратити довіру до страхових компаній. Деякі компанії ухиляються від виплат, посилаючись на форс-мажорні обставини. Це призводить до того, що підприємства або взагалі не звертаються за страховим захистом, або обирають неповноцінні продукти.

6. Економічна нестабільність та обмеження: В умовах війни економічна ситуація в країні погіршується, що зменшує фінансові можливості підприємств для сплати страхових премій. У результаті багато компаній намагаються скоротити свої витрати, відмовляючись від страхування майнових ризиків або вибираючи мінімальні поліси.

7. Регуляторні обмеження: Існуюче законодавство не завжди сприяє розвитку страхування майнових ризиків у воєнний час. Потрібні зміни, які б дозволили розробити більш адаптовані страхові продукти, що враховують специфіку ризиків воєнних дій.

Для вирішення цих проблем потрібен комплексний підхід, який би об'єднував зусилля страхових компаній, уряду та підприємств. Необхідно розробити нові продукти страхування з урахуванням специфічних ризиків, що виникають під час війни, та забезпечити більш ефективну комунікацію між всіма сторонами. Додатково варто сприяти підвищенню фінансової грамотності та довіри до страхування серед підприємств.

Зменшення страхових можливостей є одним із найбільш критичних аспектів у практиці страхування майнових ризиків підприємств під час війни. Ця проблема має багатоаспектний характер, і її можна детально розкласти на такі ключові компоненти:

У зв'язку зі збільшенням ризиків, пов'язаних із військовими діями, страхові компанії змушені підвищувати розмір страхових премій. Це призводить до того, що для багатьох підприємств вартість страхування стає занадто високою, особливо для бізнесів у зонах підвищеної небезпеки. Підприємства в таких регіонах можуть зіткнутися з ситуацією, коли розмір премій перевищує їхні фінансові можливості.

Багато страхових компаній виключають зі страхового покриття зони активних бойових дій або території з високою ймовірністю військового втручання. Це означає, що підприємства, які ведуть бізнес у таких регіонах, практично залишаються без страхового захисту від ризиків, пов'язаних із військовими діями. Навіть якщо покриття доступне, воно може бути обмеженим або не покривати всі ризики.

Деякі страхові компанії взагалі відмовляються укладати нові договори страхування майна в зонах конфлікту через високий ризик збитків і неспроможність покрити їх. Це створює ситуацію, коли підприємства, що тільки планують вийти на нові ринки або розширити свою діяльність у небезпечних регіонах, не мають можливості забезпечити страхову підтримку.

В умовах економічного спаду та воєнної нестабільності багато страхових компаній припинили свою діяльність або значно скоротили присутність на ринку. Це обмежує вибір для підприємств і змушує їх звертатися до невеликої кількості компаній, які продовжують надавати послуги. Таке звуження ринку також призводить до підвищення страхових премій через зменшення конкуренції.

Перестрахувальні компанії, які забезпечують страховий захист для страхових компаній, теж неохоче працюють у регіонах із високими військовими ризиками. Це обмежує можливості страховиків у наданні покриття великим підприємствам або підприємствам, які мають високі активи. Відсутність ефективного перестрахування змушує страхові компанії мінімізувати ризики, відмовляючи клієнтам або значно скорочуючи доступне покриття.

У зв'язку зі зміною обстановки страхові компанії можуть переглядати умови вже укладених договорів, наприклад, шляхом виключення певних ризиків або підвищення франшизи. Це робить існуюче страхове покриття менш корисним для підприємств і змушує їх шукати альтернативні способи захисту активів.

Ці проблеми призводять до того, що багато підприємств залишаються незахищеними перед ризиками, пов'язаними з військовими діями, і змушені покладатися на власні резерви або альтернативні методи управління ризиками. Для вирішення цієї ситуації необхідні спеціальні рішення, які б дозволили страховим компаніям ефективніше працювати в умовах підвищених ризиків.

3.2. Шляхи вдосконалення страхування майнових ризиків підприємств

Оптимізація страхових операцій є критично важливою для ефективного управління ризиками підприємства. Вона допомагає бізнесу забезпечити фінансову стабільність і безперервність операційної діяльності навіть у разі

настання несприятливих подій. Оптимізація дозволяє підприємствам раціонально підходити до вибору страхових продуктів, визначати пріоритети серед ризиків та ефективно використовувати наявні фінансові ресурси. Завдяки цьому компанії можуть зосередитися на своїй основній діяльності, знаючи, що у разі збитків від природних катастроф, аварій, пожеж або інших непередбачуваних ситуацій вони будуть захищені. Крім того, оптимізація страхових операцій сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємства, оскільки забезпечує стабільність доходів і зменшує фінансові втрати. В умовах сучасного ринку, де ризики постійно змінюються через економічні та політичні чинники, правильне управління страховими операціями є одним із ключових факторів успіху.

Проектування моделей страхових операцій має на меті створення ефективної системи управління ризиками, яка забезпечить надійний захист активів підприємства. Основними цілями є зменшення впливу ризиків на фінансову стабільність компанії, а також забезпечення належного страхового покриття за оптимальною вартістю. Важливою метою є визначення пріоритетів ризиків, які потребують страхового захисту, що дозволяє підприємству уникнути непотрібних витрат. Проектування моделей також спрямоване на створення збалансованого підходу між страховими преміями та рівнем покриття, щоб підприємство могло захистити свої активи без надмірних фінансових витрат. Крім того, такі моделі повинні враховувати специфіку галузі, масштаби діяльності та унікальні потреби кожного підприємства. Таким чином, їх розробка допомагає забезпечити індивідуальний підхід до кожного бізнесу, підвищуючи ефективність страхування та дозволяючи підприємству швидше відновитися після настання збитків.

Нижче представлено таблицю, що відображає оцінку потенційних наслідків реалізації ризиків для підприємства, враховуючи втрати майна,

фінансові збитки, вплив на ланцюги постачання та можливість переривання бізнесу.

Таблиця 3.1.

Рекомендації, щодо оцінки потенційних наслідків для підприємств у разі настання ризиків

Категорія ризиків	Тип збитків	Опис наслідків	Оцінка збитків (у відсотках)
Втрати майна	Прямі фізичні збитки	Пошкодження або втрата будівель, обладнання, інвентарю та інших фізичних активів.	10-70% вартості активів (залежно від масштабу пошкоджень)
	Непрямі збитки	Додаткові витрати на евакуацію персоналу, зберігання запасів, забезпечення безпеки об'єктів.	5-20% від вартості пошкоджених активів
Фінансові збитки	Втрата доходу	Втрата доходу через зупинку реалізації продукції або надання послуг.	20-50% середньомісячного обороту
	Зобов'язання перед кредиторами	Прострочені виплати та штрафи перед кредиторами та інвесторами.	5-15% суми заборгованості
Вплив на ланцюги постачання	Затримки постачання	Затримки у постачанні сировини або комплектуючих, що впливає на виробництво.	Втрата 10-30% виробничого обсягу
	Зростання вартості постачання	Пошук нових постачальників або зміна маршруту транспортування.	10-20% збільшення витрат на логістику
Переривання бізнесу	Тимчасова зупинка діяльності	Зупинка діяльності через пошкодження або переривання постачання.	Втрата доходу за період простою (до 100%)
	Втрата ринку та клієнтів	Втрата клієнтів через невиконання замовлень та тривалий процес відновлення ринку.	До 50% втраченої прибутковості

Джерело: складено автором.

Дані, наведені в табл. 3.1 дозволяють підприємствам отримати уявлення про потенційні наслідки реалізації різних ризиків, що дозволить їм ретельно планувати страхові та превентивні заходи для мінімізації впливу негативних подій на бізнес.

Визначення потенційних наслідків реалізації ризиків є ключовим моментом у побудові системи управління ризиками.

Детальна оцінка потенційних збитків дає можливість підприємству розробити стратегії для захисту активів та уникнення значних втрат. Основним напрямом є розрахунок втрат майна, що включає прямі та непрямі збитки.

Прямі фізичні збитки визначаються на основі пошкодження чи повної втрати майна через військові дії, природні катастрофи або інші фактори. Вартість ремонту чи заміни таких активів може становити до 70% їхньої загальної вартості.

Непрямі збитки виникають через додаткові витрати на тимчасове зберігання, евакуацію персоналу та логістику, які можуть додати до 20% вартості пошкоджених активів.

Фінансові збитки часто є найбільш значущими для підприємств, оскільки втрата доходу через переривання діяльності чи затримку постачання сировини здатна суттєво вплинути на ліквідність компанії. Оцінка таких втрат базується на аналізі минулого обороту та можливих затримок у виконанні замовлень. Фінансові зобов'язання перед кредиторами та інвесторами також можуть призвести до додаткових витрат через штрафи або прострочення виплат.

Нарешті, вплив на ланцюги постачання та можливість переривання бізнесу є критичними ризиками, які можуть порушити безперервність операційної діяльності. Проблеми із забезпеченням сировини чи комплектуючих можуть призвести до затримок у виробництві, втрати обсягів реалізації та підвищення логістичних витрат. Тимчасова зупинка діяльності через пошкодження або переривання ланцюгів постачання може повністю зупинити виробництво, призводячи до втрати доходу за період простою. Втрата ринку та клієнтів через неможливість своєчасно виконувати замовлення також має довготривалі наслідки, що призводить до зниження прибутковості та втрати частки на ринку.

Ці аспекти підкреслюють важливість комплексного підходу до оцінки потенційних збитків та розробки стратегій страхового захисту, які допоможуть

підприємствам бути підготовленими до різних видів ризиків і мінімізувати їхній вплив на бізнес.

Оцінка та аналіз ризиків	Виявлення та оцінка потенційних ризиків, що можуть вплинути на діяльність підприємства.
	Ідентифікація пріоритетних ризиків, зменшення невизначеності, підготовка до управління ризиками.
Впровадження комплексного страхування	Розробка страхових програм, що покривають всі основні ризики, з якими може стикнутися підприємство.
	Забезпечення захисту від різних видів ризиків, зменшення фінансових втрат.
Використання перестрахування	Передача частини ризиків перестрахувальним компаніям.
	Зниження фінансового навантаження на підприємство у разі великих збитків.
Регулярний перегляд та оновлення страхових полісів	Постійний моніторинг та оновлення страхових полісів відповідно до змін у діяльності підприємства.
	Актуалізація страхових полісів, адаптація до нових ризиків.
Використання аналітичних інструментів	Використання програмного забезпечення для аналізу та моделювання страхових ризиків.
	Підвищення точності оцінки ризиків, оптимізація страхових витрат.
Розробка планів безперервності бізнесу	Створення планів дій на випадок настання страхових випадків для забезпечення безперервності бізнесу.
	Зменшення часу простою, швидке відновлення діяльності.
Інвестування в превентивні заходи	Впровадження заходів для зменшення ймовірності настання страхових випадків (наприклад, безпека, охорона).
	Зменшення частоти та масштабів страхових випадків, зниження страхових премій.
Персоналізоване страхування	Налаштування страхових програм відповідно до специфічних потреб та ризиків підприємства.
	Оптимізація страхових витрат, підвищення ефективності страхового покриття.

Рис. 3.2. Методи оптимізації страхових операцій на підприємствах

Джерело: складено автором.

Розробка інструментів для оцінювання ефективності моделей страхових операцій є вирішальним кроком у побудові стратегічного підходу до управління

ризиками, що дозволяє підприємствам ефективно планувати свої страхові витрати та мінімізувати збитки. Початковим етапом цього процесу є визначення ключових показників ефективності (KPI). Вони мають бути конкретними, вимірюваними та орієнтованими на час, щоб забезпечити чітку картину функціонування моделей. Наприклад, відсоток покриття ризиків може відображати частку загальних ризиків, що забезпечені страховими інструментами, а показник часу відновлення дає уявлення про швидкість повернення до нормальної діяльності після страхового випадку. Витрати на страхування, виражені як частка операційних витрат, дозволяють оцінити ефективність стратегії страхового захисту.

Для того щоб отримати об’єктивні та достовірні дані, необхідно розробити системи збору інформації, які б забезпечили повноту та точність. Моніторинг страхових випадків передбачає ведення повної статистики про всі випадки, розмір збитків і час, необхідний для відновлення. Аналіз ризиків у режимі реального часу дозволяє оцінити зміну ризиків у поточних умовах, з урахуванням геополітичних та економічних змін. Інформація з цих джерел має бути швидко оброблена, щоб вчасно впроваджувати заходи реагування.

Важливо також розробити моделі порівняльного аналізу, які дозволяють оцінити ефективність моделей управління ризиками порівняно з галузевими стандартами або підходами, що застосовуються іншими компаніями. Наприклад, порівняння з конкурентами допоможе виявити сильні та слабкі сторони власних моделей управління ризиками, а бенчмаркінг проти галузевих стандартів дозволяє побачити, наскільки витрати на страхування та ефективність моделей відповідають середнім показникам по галузі.

Необхідно також створити систему звітності та аналізу, яка дозволить оцінювати ефективність моделей на регулярній основі. Регулярні звіти, створювані щоквартально або щорічно, мають надавати керівництву чітке уявлення про дієвість поточних моделей управління ризиками. Крім того,

внутрішній аудит дозволяє оцінити відповідність стратегічним цілям та галузевим стандартам.

Зрештою, система оцінки моделей має бути інтегрована у процес вдосконалення, щоб забезпечити постійне підвищення їхньої ефективності. Отримані дані повинні використовуватися для вдосконалення моделей через зворотний зв'язок із командами та зацікавленими сторонами. Перегляд моделей управління ризиками на основі отриманих даних допоможе коригувати стратегії управління ризиками для забезпечення ефективного покриття основних ризиків.

Страхові операції повинні бути тісно пов'язані з системою управління ризиками підприємства, оскільки ефективність страхового захисту значно зростає, коли вони працюють як єдина система. Ця система включає кілька основних етапів: виявлення ризиків, оцінку їхнього впливу та розробку стратегій їх зниження.

Виявлення ризиків: На цьому етапі важливо систематично збирати дані про існуючі страхові покриття та аналізувати всі можливі джерела ризиків для підприємства. Інструменти оцінювання моделей страхових операцій можуть виявити розриви в поточному покритті, які потрібно вирішити. Наприклад, у підприємства може бути 80% покриття ризиків від пожеж, але лише 40% покриття від ризиків, пов'язаних із крадіжками, через невідповідність існуючих полісів до специфіки бізнесу.

Оцінка впливу ризиків: Використання історичних даних про страхові випадки та існуючі страхові поліси дозволяє точно визначити пріоритетні ризики. Наприклад, якщо попередні дані показують, що у 60% випадків основні збитки спричинені проблемами з ланцюгами постачання, а лише 10% - через природні катастрофи, це свідчить про необхідність перегляду стратегій управління ризиками та більшого акценту на страхуванні втрат через затримки постачання.

Розробка стратегій зниження ризиків: Аналізуючи ймовірність та вплив кожного ризику, підприємство може розробити стратегію його зниження. Інструменти оцінювання моделей страхових операцій дозволяють встановити

необхідне покриття та виділити найбільш критичні зони ризиків. Наприклад, якщо потенційні збитки від простою виробництва через перебої у ланцюгах постачання можуть досягати 30% загального обороту, стратегія повинна включати страхування від таких перерв і оптимізацію контрактів із постачальниками для забезпечення надійного постачання.

Перегляд та коригування: Виявлення таких розривів у покритті та ефективності страхових моделей повинно призводити до їх регулярного перегляду та коригування. Наприклад, якщо дані показують, що збитки від певного виду ризиків становлять більше 15% вартості активів, а покриття за цим ризиком становить лише 10%, варто розробити стратегію збільшення покриття або запровадити додаткові заходи з управління ризиками.

Таким чином, тісна інтеграція інструментів оцінювання моделей страхових операцій із системою управління ризиками підприємства допомагає точно ідентифікувати розриви в страховому захисті, виявити пріоритетні ризики та ефективніше захищати активи підприємства від можливих збитків.

Таким чином, розробка інструментів для оцінювання ефективності моделей страхових операцій передбачає комплексний підхід, який дозволяє підприємствам підтримувати ефективне управління ризиками в умовах мінливого середовища, економлячи кошти на страхові премії та забезпечуючи стійкість бізнесу. Інтеграція інструментів для оцінювання ефективності моделей страхових операцій у систему управління ризиками підприємства дозволяє забезпечити надійний страховий захист та оптимізувати витрати. Завдяки автоматизації процесів та прогнозуванню майбутніх тенденцій страхові операції стають більш адаптивними та стійкими, що дозволяє підприємству швидше відновлюватися після страхових випадків і зберігати стабільність на ринку.

ВИСНОВКИ

Згідно з поставленими завданнями та метою кваліфікаційної роботи, було визначено, що:

1. Було досліджено теоретичні засади страхування майнових ризиків, що дозволило охопити основні концепції та визначення, пов'язані зі страхуванням активів на підприємствах. Аналіз теоретичних робіт допоміг виявити різноманітні підходи до управління майновими ризиками та сприяв глибшому розумінню механізмів їх страхування. Аналіз законодавчої бази страхування майнових ризиків в Україні показав, як правові рамки впливають на практику страхування. Вивчення діючих нормативних актів дозволило ідентифікувати недоліки та потреби у їх удосконаленні для забезпечення кращого захисту майнових інтересів підприємств.

2. Класифікація майнових ризиків, з якими стикаються підприємства, була проведена для систематизації можливих загроз та впливів на активи. Цей процес сприяв кращому визначенню пріоритетів у страхуванні та розробці більш ефективних страхових продуктів, враховуючи специфіку ризиків кожного підприємства.

3. Дослідження структури та динаміки страхового ринку у контексті майнових ризиків надало важливі дані про тенденції та зміни на ринку, що відображають економічні, політичні та соціальні чинники. Це дало змогу оцінити ступінь вразливості підприємств до різних ризиків і потенційну ефективність страхового захисту.

4. Розробка методів оцінювання майнових ризиків у страховій діяльності допомогла створити уніфіковані підходи для аналізу й квантифікації ризиків, забезпечивши об'єктивність та точність у визначенні страхових внесків та виплат.

5. Оцінка стратегічного значення страхування для фінансової стійкості підприємств підкреслила, що адекватне страхування може служити не тільки як

механізм захисту від втрат, але й як інструмент підвищення кредитного рейтингу та інвестиційної привабливості компанії.

6. Діагностика проблемних аспектів у практиках страхування майнових ризиків виявила ключові виклики, з якими стикаються підприємства при застосуванні страхових схем. Встановлення цих проблемних пунктів сприяло розробці вдосконалених процедур і поліпшенню взаємодії між страхувальниками та страховими компаніями, що зрештою має на меті підвищення ефективності страхування.

7. Розробка рекомендаційних стратегій та моделей для оптимізації страхових операцій на підприємствах дозволила формулювати практичні кроки для впровадження кращих практик у страхуванні. Завдяки цим стратегіям, підприємства зможуть ефективніше управляти своїми ризиками, знижуючи потенційні втрати та забезпечуючи більшу стабільність у своїй діяльності.

Результати роботи надають фундамент для подальших досліджень у сфері страхування майнових ризиків підприємств і вносять вагомий вклад у зміцнення фінансової безпеки українських підприємств.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базилевич В.Д. Страхування: підручник. Київ : Знання, 2008. 1019 с.
2. Базилевич В. Д. Страхова справа: монографія. Київ: Знання, 2006. 351 с.
3. Богріновцева Л., Бондарук О., Ключка О. Фінансова безпека страхового ринку: теоретичний аспект. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics.* 2023. № 4. С. 216-226. URL: https://aab-economics.kmf.uz.ua/aabe/article/view/91/104
4. Бойко О.С. Зміст майнового страхування в Україні. *Бюлетень соціально-економічних досліджень.* 2012. Вип. 3 (2). С. 137-143
5. Брюховецька І.О. Класифікація страхування майна громадян. *Молодий вчений.* 2019. № 9(36). С. 19-22.
6. Вовчак О.Д. Страхова справа : підручник. Київ : Знання, 2011. 390 с.
7. Гаманкова О.О. Ринок страхових послуг України: теорія, методологія, практика: монографія. О.О. Гаманкова. Київ: КНЕУ, 2009. 283 с.
8. Гончарук І.В. Перспективи розвитку страхового ринку. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки.* 2017. Том 2. № 44. С. 87-93.
9. Говорушко Т. А., Стецюк В. М., Толстенко О. Ю. Управління фінансовою діяльністю страхової компанії з метою забезпечення її ефективного розвитку : монографія. Київ : Центр учбової літератури, 2013. 167 с.
10. Грабовецький Б.Є. Методи експертних оцінок: теорія, методологія, напрямки використання : монографія. Вінниця : ВНТУ, 2010. 171 с
11. Гринюк О. В. Цивільно-правові аспекти майнового страхування в Україні: Автореф. дис. к. ю. н.: 12.00.03. К., 2004. С. 8.
12. Івченко І.Ю. Моделювання економічних ризиків і ризикових ситуацій: І.Ю. Івченко. Київ: Центр учбової літератури, 2007. 344 с.
13. Канєва Т.В. Проблеми та напрями розвитку страхування майна в Україні. *Гроші, фінанси і кредит.* 2017. Вип. 5(61). С. 202-209.

14. Клапків М.С. Страхування фінансових ризиків. Тернопіль: Економічна думка & Карт-бланш, 2002. 570 с

15. Клейснер О. В. Ринок перестрахування України: теоретико-методологічні домінанти формування та пріоритети розвитку: монографія О. В. Клейснер,. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 416 с.

16. Марценюк О.В. Інтеграційні процеси як чинник розвитку страхового ринку України. *Державне управління: удосконалення та розвиток.* 2020. №2. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/2_2020/32.pdf

17. Марценюк О.В. Державне регулювання страхового ринку України із врахуванням світових тенденцій. *Italy's scientific journal «Annali d'Italia».Florence*. Italy. 2020. №6. Ч. 2. С.43-49

18. Марценюк О.В., Руда О.Л. Аналіз сучасного стану функціонування фондового ринку України. *The scientific heritage*. 2020. №47. Vol. 7. Pp. 41-52

19. Мних М. В. Страхування в Україні: сучасна теорія і практика: монографія. Київ: Знання України, 2006 284 с

20. Онишко С.В., Богріновцева Л.М., Ключка О. В. Трансформація страхового ринку України в умовах сьогодення. *Інтернаука. Серія: Економічні науки.* 2023. №9. URL: https://doi.org/10.25313/2520-2294-2023-9-9147

21. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL : http://www.ukrstat.gov.ua

22. Панчук Д.В. Проблеми майнового страхування в Україні. *Актуальні проблеми корпоративних фінансів та фінансових ринків:* збірник студентських наукових праць. Тернопіль, ТНЕУ: 2018. С. 100-104.

23. Підсумки діяльності страхових компаній. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Nonbanking_Sector_Review_2024-03.pdf?v=7

24. Плиса В.Й. Страхування: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ: Каравела, 2005. 391 с.

25. Податковий Кодекс України від 02.12.2010 №2755-VI (зі змінами та доповненнями). URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17

26. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII (зі змінами та доповненнями). URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1560-12

27. Про страхування : Декрет Каб. Міністрів України від 10.05.1993 р. № 47-93. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/47-93#Text

28. Про страхування : Закон України від 07.03.1996 р. № 85/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр#Text

29. Про страхування : Закон України від 18.11.2021 р. № 1909-IX : станом на 15 квіт. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text

30. Рубан С.О. Майнове страхування: досвід країн Європи. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України*. 2020 . № 36. С. 228-236.

31. Русул Л.В. С83 Страхування: від теорії до практики: навч. посіб. Л.В. Русул, М.П. Федишин, Н.А. Лаврук. Чернівці, ЧНУ ім. Ю.Федьковича, 2018. 288 с.

32. Статистика страхового ринку в Україні. Сайт інформаційного агентства «Форіншурер». URL: https://forinsurer.com/stat

33. Супрун А. Світовий і національний страховий ринок: відмінності та взаємозв'язки. *Економічний аналіз.* 2019. №11. С. 233-237

34. Семенова К.Д., Тарасова К.І. Ризики діяльності промислових підприємств: інтегральне оцінювання : монографія. Одеса : Гуляєва В.М., 2017. 234 с.

35. Страхування: теорія та практика : навч. посіб. Н. М. Внукова, Л.В. Временко, В. І. Успаленко та ін. 2-ге видання, переробл. та допов. Харків : Бурун Книга, 2009. 656 с.

36. Стрельбіцька Н. Уніфікований міжнародний стандарт ризик-менеджменту як відповідь на виклики глобалізації. *Соціально-економічні проблеми і держава.* 2011. Вип. 2(5). URL: http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2011/11snynvh.pdf

37. Ткаченко Н.В. Страхування : навч. посіб. Київ: Ліра, 2007. 376 с.

38. Чуницька І.І., Богріновцева Л. М. Особливості діяльності страхових компаній на фінансовому ринку України в умовах воєнного стану.

Інфраструктура ринку. 2023. Вип. 71. С. 251-258. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2023/71_2023/46.pdf

39. Юхименко В. М. Ринок страхових послуг: світові тенденції та перспективи розвитку в Україні. *Інвестиції: практика та досвід.* 2020. №3. С. 44-48

40. Assotiation of British Insurers. UK Insurance & Long Term Savings Key Facts URL: https://www.abi.org.uk-media/files/documents-publication/public20facts.pdf

41. Born P., Bujakowski D. Economic transition and insurance market development: Evidence from postcommunist European countries. *The Geneva Risk and Insurance Review.* 2022. P. 1-37

42. Insurance & Finance Companies. German insurance companies. URL: http://insurance-companies.co/germany-insurance-companies/

43. Martseniuk O. V. Current trends in the development of the insurance market of Ukraine in the conditions of evropean integration. *Colloquium-journal* №3 (90), 2021 Część 4. P.38-47. URL : http://www.colloquium-journal.org/wpcontent/uploads/2021/01/ colloquium-journal-390-chast-4.pdf

44. Martseniuk O. V. Current trends of autotransport insurance in Ukraine**.** *Економіка, фінанси, менеджмент : актуальні питання науки і практики.* 2021. № 2 (56). С. 94-107.

45. Singhal N., Goyal S. & Singhal T. The relationship between insurance and economic growth in Asian countries: a regional perspective. *Macroeconomics and Finance in Emerging Market Economies*, 2022. №15(3). P. 301-322,